

text 70

Vážený příteli, zásadně s vaším názorem nesouhlasím, ale dám život za to, abyste ho mohli proslovit. (Voltaire)

československý nezávislý měsíčník • leden 1970 • číslo 1

dvě výročí

Nejsme zavázáni své volbě, jsme zavázáni myšlence a věci. Jakkoliv však jsou naše rozhodnutí jednoznačná už tím, že je sami můžeme interpretovat, jsou ideje mnohoznačné, neboť vyjevují svou pravou podstatu poněkud a rizika deformovaného poznání nás s konečnou platností nikdy nezbaví. O podstatě zla víme málo a naše srdce jsou rozličná; jeden tihne k hmatatelné racionalitě matematických kalkulů, jiný k oné pravdě, která aenese-li počet, tedy je alespoň poznamenána závanem mystické evidence.

Věřím však, že na dně každého člověka je neporušené a neporušitelné jádro, čím obnaženější, tím nepohodlnější, které jako magnetická střelka naviguje na jediný možný směr, ve kterém se zakládá srozumění a jednota lidstva. Na protipólu se shromažďují síly tmy.

Čas od času je o tomto směru vydáváno svědectví, které se stane obecně nezapomenutelným. Básník učiní tuto pravdu tělem skrze krásu slova, filosof pronikavostí myšlenky a génius života tím, že tento život i obětuje.

Dva roky nás dělí od počátku naivního a esenciálně polovičatého pokusu Komunistické strany Československa sloučit neslučitelné — zůstat u moci a nastolit demokracii, přičemž první složka měla být od samého počátku bez diskuse(!) dominantní. Několik měsíců poté zapomněla strana na svou ctižádost po renesanci a na svou „touhu“ po demokratické vládě a začala „žít postaru“, když prokázala, že její paroxysm pokání byl aktem pudu sobozáchovy a když jej ráda nechala sprovodit ze světa hlavněmi tanků sobě rovných. S prázdnými rukama, pošpiněnými křivdami z hlouposti a zločiny ze zbabělosti demonstrovali komunisté, že pro ně existuje pouze jedna alternativa: teror nebo sebezmaření. Neboť komunistická strana rezignující na teror, kterým se samoúčelně udržuje u moci, rezignuje na svou vlastní existenci. Fikci se ukázaly být její přísliby o podřízení se kontrole veřejnosti, fikci byl příslib práva na nesouhlas. Zbudována na principu násilí není sto pochopit samozřejmost nároku občana na svobodu, spravedlnost, pravdu, logiku a bezpečnost, nepochopila, že demokracie je hluchá, nechápe, že žádnou „vědeckou politiku“ nelze zaplnit vakuem, které po sobě zanechalo z politické praxe vypuzené svědomí. A tudíž nemohla a nebude moci zejména pochopit, že málo, co se jí dotýká nespadá pouze do oblasti politické, nýbrž je současně i v řadě duchovním.

Je tomu právě rok, co byly dějiny našeho národa v nevládném lednovém odpoleční obohaceny o jméno jedenadvacetiletého studenta pražské filosofické fakulty Jana Palacha. Svým jednoznačným činem rozmnožil galerii našich národních symbolů, a tím i závazků. Nikoliv v důsledku chvilkového selhání, nýbrž v časem prověřené volbě rozhodl se český student Jan Palach naplnit svůj život tím, že jej zmaří. Podruhé v tomto století za podobných okolností, jenomže tentokrát způsobem čistším, protože novnuceným a nenáhodným vydalo české vysokoškolské studentstvo ze svého středu jednotlivce jako symbol a jako svědectví. Evropsky netradičním, avšak o to aktuálnější a významuplnějším způsobem provedený čin Jana Palacha začlenil naše národní svizele do světového kontextu a rozbil zoufalou legendu o osamocení a jedinečnosti našeho národního údělu.

Slo o víc v tomto činu, než o manifestaci protestu proti vývoji událostí v zemi. Jan Palach vydal výpověď o vztahu svobody a lidského života, o tom, že svoboda a útlak nejsou kategorie pouze politické, nýbrž primárně existenciální.

Ti, kteří měli nejen moc a právo, ale i ústavou uloženou povinnost svobodu národa bránit a na tuto povinnost i skládali slib, budiž Janem Palachem poučen, že čin je nad taktizováním a lidská svoboda nad lidským životem.

ZDENĚK SALAQUARDA

... i bez tebe
A jenom na orloji
kdesi mezi nebem a zemí
pohlédnou na sebe Svati
s Kristem
a Jidáš sklopí hlavu
a každý z těch Svatých
na hlavu ti vloží
svou vlastní svatozář
A milión lidí
této malé země
smeknou
Co mohou víc?

Úryvek z básně Ivana Diviše
,A ONI SMEKNOU — JANE'

rozhovor s ladislavem mňáčkem

zavinili jsme to sami

VOLNÝ: Laco, ty jsi tak trochu ojedinelý případ v historii naší době bohaté emigrace. V krátké době jsi podruhé emigrantem.

MŇÁČKO: Myslím, že být emigrantem, je také otázka vnitřního pocitu. Já jsem se tenkrát, když jsem vyjel do Izraele, za emigranta nepokládal. Všude jsem to popíral a také jsem věřil, že se budu moci zakrátko vrátit. Já jsem ve svém činu viděl politickou akci pro domov a věděl jsem, že to nemůžu dlouho trvat a že já se domů vrátím, navzdory tomu, že mne tenkrát zbavili státního občanství.

VOLNÝ: Tento pocit, že se brzy vrátíme, dnes nemáme.

MŇÁČKO: To opravdu nemáme. Já nechci upadnout do toho, čemu se říká emigrantské iluze a

ivan sviták

desatero pro intelektuála na dně

„Všechno, co prožijeme, je dobré.“
Oscar Wilde, Dopisy z vězení.

1. Být na dně znamená být víc sám sebou, člověk je trvale na dně sebe. Nahý před sebou, víš co jsi: jsi dno kosmu. Čím hlouběji jsi zakotven v kosmu, tím víc jsi sám: Na dně jsi vždycky sám.

2. Čím víc žiješ, tím víc tě bolí svět, jak se zraňuješ o společnost a o sebe. Ale čím intenzivnější je bolest, tím hlubší je bytí. Bohatí jsme jen jizvami života. Hodnota existence je její hloubka, její dno: Intenzita života je dána bolestí.

3. Kámen padá ke dnu tím rychleji, čím je těžší. Láska ke hloubce vede ke dnu. Ale být na dně je výsadou hlubokých. Dno je mlčení. A mlčením se přibližuješ pravdě. S rozumem v koncích a s prázdným kosmu před sebou, jdi kamkoli za pravdou, i na dno.

4. Smysl člověka se vytváří z nesmyslu existování a bytí na dně je bytí člověka. Být na dně je svobodou ke vzpouře nebýt na dně, v podstatě sebe máš vzpouru. Vzpouře je úděl člověka, vzpoura je logika paradoxu lidského bytí.

5. Vzpouzíme se neustále vůči dané realitě ve jménu života, vzpouzíme se proti smrti. Vzpouře je tvůj vztah k světu, je to tvůj první lidský čin, tvé základní sebeurčení. Dokud žiješ, tvá vzpoura je tvá integrita: Tvá integrita je ve vzpouře.

6. Čím víc jsi na dně, tím víc jsi člověkem, a tím blíže jsi sobě jako buřiči. Vědomí, že jsi na dně je tvá jediná síla, je to Archimédův bod tvé vzpoury. Vzpouře je inexistence spásy, protože vzpoura sama je spása. Tvá spása je ve vzpouře.

7. Život je zkouška tvých možností v dějinách, tvé imaginace, tvé odvahy, tvého intelektu. V dějinách není ani konečných porážek ani vítězství, je jen dialektika převratů. Dějiny jsou kořistí času a trvalostí změny, stejně jako člověk je kořistí času a změny.

8. V pasti dějin chápeš, jak trpká je svoboda být v pasti dějin, na dně existování. Člověk je zajatec dějin, ale jeho vzpoura proti dějinám vytváří dějiny. V krachu své naděje, bezmocný a zbitý, jsi opora dějin: Dějiny se opírají o zbité.

9. Ve vzpouře proti dějinám a v úsilí o nemožné, právě teď, ty, zbitý, tvoříš dějiny. Na dně sebe, na dně vesmíru jsi vzpourou proti dějinám, protože jsi člověk, možností všeho. Dějiny mají jen ten smysl, jaký jim dává člověk: Dějiny jsou umění nemožného.

10. Vesmír je nekonečný, člověk je konečná bytost, protiklad nekonečnosti, jizva kosmu. Čím víc jsi na dně, tím víc jizvuješ kosmos svou konkrétností, svým životem, sebou. Člověk je vzpoura proti dnu, proti kosmu, proti dějinám. Člověk je vzpoura, jizva kosmu.

„What we cannot speak of we must be silent about.“
(Ludwig Wittgenstein, 1927, Tractatus theologicus-politicus).

MŇÁČKO: Především komunisty mé generace. Ty lidi, kteří byli zralí, dospěli v 48. roce a kteří namísto aby mysleli a konali marxisticky, propadli slepé víře a ve jménu této slepé víry byli ochotni souhlasit se svinstvím. Dokonce dělat taková svinstva, že nám zkazili republiku. Já sám žiji od té doby s vědomím neodčinitelné viny. A pokud jsem vůbec působil na veřejnosti, tak jsem chtěl jen dokumentovat a vést lidi k tomu, že je nutné si přiznat: Zavinili jsme si to sami. Zavinili jsme si to svou naivitou, svou naivní vírou, zavinili jsme si to svými charakterovými nedostatky. Pokusili jsme se nakonec vymanit se z toho. Já myslím, že spouště komunistů se v průběhu obrodného procesu otevřely oči.

VOLNÝ: Já s Tebou souhlasím. Celé československé jaro bylo vlastně do jisté míry pokusem o odčinění těch našich chyb a vin, napáchaných v minulosti.

MŇÁČKO: Ano, to bylo, proto to nesla naše generace. My jsme už znali, my jsme už osvícení byli, my jsme už prostě na vlastních chybách, škodách a omylech pochopili. Jen jsme neměli bohužel přesnou představu o tom, jak by to mělo jít dál. Já si Duběčka a všech

(pokračování na str. 2.)

karel nešvera

naardenské rozjímání

Na krásné dálnici z Amsterdamu do Hilversumu ohlašuje ukazatel odbočku do Naardenu. Na výjezdu je rozcestí, ale správná cesta kupodivu navede do města, ale po silnici, kam ukazuje šípka s nápisem Průmyslová oblast. Ještě dříve než začnou bílé krychle továren, přijede turista do osady, skoro vesničky. Zde je pochován Učitel národů. Připomíná to pěkné muzeum s československými a holandskými vlajkami a vchodu mauzolea, které leží na pozemku darovaném holandskou královnou Československu, jako jeho výsostné území a pomník podle návrhu sochaře J. Makovského.

Tady v závětrí starých hradeb, v nichž jsou dnes skladiště a garáže a nad jejichž branou je plastický obraz dvojocasého lva (nikdo mi nevymluví, že ten lev je český), žila před třemi sty lety obec českobratrských exulantů, do níž docházel z nedalekého Amsterdamu, kde na universitě působil, biskup jednoty Jan Amos Komenský. V Naardenu byl pohřben podle své poslední vůle a dnes se zde vzdělaný národ sklání před památkou zakladatele moderní pedagogiky. Říkají mu Comenius a mnoho lidí si ani neuvědomuje, že to byl Čech.

Takové je dilema emigranta a tak zní otázky: Stal by se Komenský Comeniem, kdyby zůstal doma? Nakolik dílo, které dnes uznává svět, zůstalo české a podrželo si znaky národní kultury? Je Comenius vůbec ještě Čechem? Jak dalece je dílo spjato s prostředím, v němž vzniká?

*

Dnešní český ministr kultury M. Brůžek nastínil nedávno ideový profil české umělecké tvorby v dané etapě socialistického vývoje. Vyrukoval s dávno zapomenutým arsenálem zbraní, které působily staromódně a už se nenosily v posledním období Novotného éry. Vyslovil se pro osvětářskou funkci umění, užitelné chápání jako pomocníka a propagandistu současných politických koncepcí, oživil starou frázi o potřebě masového dopadu umění a vyzval

umělce k plnění úkolů, zaměřených k potřebě dne. Zdá se, že se vrací stará legenda o inženýrech lidských duší, kteří čerpají svou inspiraci a tvůrčí potenci z soužití s dobou, ve které žijí, při čemž zhodnocení této doby a její výklad nepřislouží umělcům, ale funkcionářům.

Do oběhu se dostává opět jedna nebezpečná polopravda.

Ono totiž umění a vůbec kultura asi skutečně nevzniká v liduprázdném vakuu a opravdu se živí a omlazuje životem národa. Není skutečně žádné velké kosmopolitní kultury, ale jsou velké národní kultury, které přijímá, uznává a ctí vzdělaný svět. Umělec a vůbec každý tvůrčí člověk, který by chtěl své dílo vytrhnout z tradic své země a svého lidu, z jeho kulturního génia, musí opravdu ztroskotat, protože ztratil zdroje své inspirace a svou vlastní tvář. Opustil-li mnohý zahyneš – říká český klasik.

A co Jan Amos Komenský? Jde o výjimku, potvrzující pravidlo?

Jistěže nikoli.

Komenského odkaz je živým důkazem toho, že tvůrce i jeho dílo zůstávají spojeni s tradicemi, ať dílo vzniká kdekoli. Komenský vyšel z přesně vypracované humanistické filosofie, jejíž ideály byly tak zakořeněny v českém národě, že přežily protireformaci, která se snažila normalizovat český duchovní život v intencích přezívaného papežského dogmatismu, přecházely i třistaletou vládou Habsburků a žijí jako nejčistší idea národa dodnes. Své humanitní filosofie se Komenský nikdy nevzdal a jí se nezapřonevřil. Z ní vzešlo jeho dílo, a právě na něm lze aplikovat inspirující spojitost tvůrce s dobou a myšlenkou, která je drahá jeho lidu. Komenský by se ovšem patrně Comeniem ve vlasti nikdy nestal, protože by mu konšpírovská cenzura spálila jeho knihy, dříve než by se dostaly ke čtenářům.

Češi a Slováci prožili ve svých dějinách několik emigračních vln. Více než většina jiných národů. Důvody byly různé. Ideové i sociální. Ale přes svou zkušenost s vystěhovalectvím nenašli Češi a Slováci reálný a konkrétní vztah

k emigraci. V určitých obdobích převládal pohled sentimentální a div ne heroizující, jindy se vypalovalo emigrantům Kainovo znamení hanby. To je případ posledních dvaceti let. Je zvláštní, že tento dojem, jako když emigrace je útěk a něco skoro jako zrada, měli mnohdy i lidé, kteří vědomě a programově žili doma ve vnitřní emigraci. Nebralo se jaksí na vědomí, že většina emigrantů se nevzdává své vlasti, ale že vlast se vzdává jich. Zapomínalo se na jednu z nezadatelných svobod člověka, který si může zvolit pro svůj život kterékoli místo na zeměkouli. Je to právo, zakotvené v Chartě Spojených národů, u jejíhož zrodu stálo i Československo.

Pro tvůrčího člověka je dvojnásob těžké, ztratí-li bezprostřední spojení s kulturním zázemím domova. Situace umělce je ještě komplikovanější než vědce nebo intelektuála praktického zaměření. Zdroje tvorby nejsou nevyčerpatelné a je třeba je obnovovat. To je ostatně problém i těch tvůrčích lidí, kteří zůstali doma a jsou denně omezováni nedostatkem informací a objektivitu v hodnocení jevů, působením cenzury a vymezováním hranic pro tvorbu, která není svobodná. Nelze vyčíslit ztráty, které způsobily totalitní režimy na světě jen za posledních padesát let.

Ale jsou to právě novodobé kulturní dějiny světa, které nás učí, že v nesvobodě zplahuje kultura národa a umění mnohem víc než v emigraci ve svobodném světě, kde je tvorba inspirována a ožívována volnou konfrontací myšlenek, svobodnou soutěží, střetáváním třeba protichůdných názorů, slohů a vyjadřovacích prostředků. Vzpomeňme jen silné německé exilní literatury v čele s Thomasem Mannem, Lionem Freuchtwangenem a Bertoldem Brechtem v době hitlerismu, řeckých umělců, kteří odešli před diktaturou jiného druhu, anebo několika tvůrčích osobností ruského původu v současném západním umění.

Tvůrčí člověk vždycky nese dvojí odpovědnost. Kromě všeobecné lidské i odpovědnost za svůj talent. Tvůrčí člověk v emigraci má navíc ještě větší odpovědnost před svou vlastí než doma. Myslím, že slouží ke cti všem kulturním pracovníkům, novinářům a umělcům, kteří po srpnu 1968 žijí mimo hranice republiky, že žádný z nich veřejně nevystoupil tak, aby to nemohl zodpovědět před svým svědomím a svými lidmi, tak, aby to odporovalo normám, které jsme si dali v době, kdy jsme kladli na demokratické svobody své země stejný důraz jako na její sociální pokrok.

mlčela. Spomínám si, ako na ve-rojnosť prenikla táto otrasná prí-hoda: Dr. Gustáv Husák sa musel priznať. Musel. Dnes už veľmi do-bre vieme, aké prostriedky používali na takéto priznania. Dve miest-nosti spojené malým okienkom, z jednej strany neviditeľným. Do jednej miestnosti priviedli Magdu a jej, vtedy ešte malé deti. Do druhého muža, ktorého potrebova-li zlomiť. A divadlo, ktorého jedi-ným divákom bol Dr. Husák, za-čalo. Pred jeho očami mučili tú ženu a tie deti, kúsok po kúsku zabíjali v týchto štyroch ľudoch základný zmysel ľudskej existen-cie: ľudskosť – a vieru v ideu. Zabíjali ju napokon aj v nás, ktorí sme sa o tom, hoci len sporu, dozvedali. Posledné dejstvo. Tri bezvládne telá pred očami muža, ktorého potrebovali zlomiť. Opona padla.

On – mlčal. Ale nepoddal sa. Nepriznal sa. Vydržal. Bol tvrdý ako skala. Bol to člo-vek z mäsa a kostí, či tvrdá žu-la? Bolo to znelvorené osobnos-ti, či statočnosť?

„Čo si o tom myslíš ty, Magda? Je to vôbec pravda, čo sa hovorí, je to pravda, čo ste prežili? – opý-tal som sa jej po rokoch.

Mlčala. Stvrdla a mlčala asi tak, ako vtedy on. Možno on, ten tvrdý doktor to raz vypovie. Aj keď to-mu dnes už neverím.

Pokiaľ nešlo o túto oblasť jej života bola Magda v podstate otvoreným a priamym človekom. Je zaujímavé, že jej otvorenosť, tak úzko spätú s určitou prosto-tou výrazu, mnohí považovali za naivnosť a ťažko si vysvetľovali,

příprava na setkání

Rok 1970 bude pro Čechoslováky významný zejména jubilejním tří-stým výročí úmrtí Jana Amose Komenského, jehož postava v sobě spojuje velikost národního génia i hořký úděl exulantství. Ve dnech, kdy naše národy opět kráčí po stó-pách vnitřního i vnějšího exilu, při-pomíná výročí J. A. Komenského i povinnosti: lásku k vlastní a prosa-zování lidských zásad.

Naardenské hnutí se zrodilo z těchto zásad. Světový výbor hnu-tí připravuje spolu s výbory jed-notlivých zemí „Setkání“ ve měs-tě asyly J. A. Komenského, v Naar-denu. Protože nesmýslné cesty ná-silí přinesly našemu lidu v roce 1968 o jedno smutné výročí více, budou členové hnutí i jeho přízniv-ci vzpomínat obou výročí v srpno-vých dnech, 15.–19. srpna 1970. Vzpomínkové slavnosti doplní set-kání exilových organizací a složek i pracovní schůze Naardenských výborů, včetně volby nového Naardenského výboru – Českoslo-vensko. Výroční setkání projedná i výzvy, poselství a petice světové veřejnosti.

Protože Naardenské hnutí chce vyjít vstříc všem názorům a ná-vrhům krajanů žijících v zahraničí, uvitá připomínky a požadavky or-ganizací i jednotlivců už dnes, buď v Naardenských výborech jednotlivých zemí nebo přímo v Naarden-ském výboru – Československo, 22, Ladbroke Square, London W. 11, England. (r)

lze žít zcela bez naděje?

Je toho plná republika, zprávy jsou zcela zaručené a šíří se od úst k ústům. Již v dubnu bude Česko-slovensko neutrální. Američané se dohodli s Rusy, že když oni vyjdou Rusům vstříc v otázkách nerozši-řování nukleárních zbraní, tak So-větí poskytnou Československu neutralitu. Od 1. dubna letošního roku, Československý tisk o tom samozřejmě mlčí a Svobodná Evro-pa to také nevysílá, aby lidé neztratili trpělivost a nezačali si to s okupanty vyřizovat hned. Hezky se to poslouchá, právě tak hezky, jako v časech nacistické okupace historiky o perákově, který přepa-

ako sa môže taký studený, stro-hý intelekt snúbiť s prejavom, to-muto duchu takým vzdialeným. Ja osobne si myslím, že tento zdanlivý rozpor v jej zložitej oso-bnosti (veď jej protikladné vlast-nosti by azda stačili aspoň na tu-cet ľudských životov) bol spôso-bený práve úsilím preniesť sa rokmi ponížovania a pluvania na jej muža, ergo – aj na ňu, bez bo-lestinstva a zbytočného dramati-zovania vlastnej životnej púti. Takto statočne a – dovolím si to tak povedať – takticky, niesla svoj údel ženy zradcu a buržoáz-neho nacionalistu (vtedy sa sho-dou historických okolností nepo-uzívali termíny: pravivový živel a pod.), vyhostenca z verejného ži-vota, keď musela opustiť pre, či už domnelé, alebo faktické po-litické viny dr. Husáka divadlo – jej lásku, jej život, svoje túžby a nádeje. Je pre mňa a azda pre nás všetkých otrasným poznanim, že súčasný politický režim, po-platný cudzími koncepciami, ktoré-ho je jej bývalý manžel, vtedaj-sí politický väzeň, dnes najvyšším reprezentantom a tvorcom, robí súčasným „husákovcom“ – to isté!

A napriek tomu všetkému ne-strácala optimizmus. Dodnes mi zníe v ušiach to jej mnohorazý predo mnou opakované: „Pride rová generácia! Pride! Musí prísť!“ Iba to som vždy ťažko chá-pal (a po auguste 1968 som to už vôbec nepochopil), že sa pri všet-kej svojej kritičnosti k politické-mu systému, ktorý veľmi jasne vyjadřila napríklad v spomínanej inscenácii Majakovského na Novej scéne v Bratislave, nikdy nebola

ďal okupanty, kde sa dalo, tak hez-ky, jako v dobách pobělohorských zkazky o blanických rytířích, kteří až bude nejhůře, přijdou českému lidu pomoci. Žít v temnotě, bez aspoň malé, třeba blikavé jiskřičky naděje je úděsné, ovšem probuze-ní z nadějí, které nejsou nadějemí, ale jen zoufalými sny, bývá někdy ještě horší. Zklamání bývá tím nej-horším druhem i rádcem.

Pro nás v zahraničí je ovšem ta-to historka s brzkou neutralitou symptomem toho, jak strašná už musí být situace doma, když i vel-mi rozumní lidé jsou ochotni tako-vým řečem nejen naslouchat, ale i věřit. Je to ovšem především strašným vysvědčením pro panství kliky Husáka, Štrougala, Biřáka a jim podobných. Jak hluboce už mu-seli klesnout v očích lidí, jak veli-ká už musí být nenávisť vůči nim. A při tom odpověď na otázku, v co tedy věřit, vež doufat, se hledá zatím těžko. Mimo tu odpověď nej-jednodušší, která je tak jednodu-chá, že zní pochopitelně již jako fráze. Věřit v hluboké zásady lid-ství, které není možno povalit a zničit žádným násilím, žádným te-orem. Věřit v to, že teď je to nej-důležitější – a při tom vůbec ne-rozhoduje hranice – zůstat člově-kem. v-

anketa skautů

Skupina aktivních skautů v za-hraničí uspořádala anketu o smys-lu a úpravě skautského slibu. Váš-nivé diskusní příspěvky, kterých došlo na desítky, jsou potvrzením, že skauti v zahraničí pokračují v udržování ušlechtilých tradic skau-tingu. Vystihuje to třeba názor Dr. M. B.: „Pojem VLAST není pro nás skauty prezentován nějakým pomíjejícím útvarem. Vlast je náš národ, naše po předcích zděděná země, naše kultura. Je proto správ-né, že skauti v zahraničí pečují ví-ce o výuku naší mládeže v zahrani-čí v duchu naší národní kultury (jak to činí např. v Čs. dálkové škole) než o vázání stanů, uzlů atd.“

Dodávat k tomuto názoru cokoli je zcela zbytečné. Čs. skaut-junák v zahraničí „to dělá“ dobře. (r)

schopná vnútorne rozísť s tou ideou, ktorá práve v auguste 1968 ukázala celkom otvorene a neza-kryte svoju pravú tvár. Sebe vte-dy pomôcť nevedela, ale pomá-hala druhým. Aj mne.

V roku 1955 som sa vrátil do Bratislavy s pevným úmyslom pra-covať v televízii o otvorení kto-rej sa vtedy už začalo veľmi kon-kretné uvažovať. Prvá moja cesta vedla za ňou, za mojou profesor-kou, za mojou priateľkou, za mo-jím radcom. Našiel som ju zavre-tú na sedem zámkov v bra-tislavskom mestskom múzeu, kde preživala svoj nedobrovoľný azyl po vyhostení z divadla. Privítali sme sa ako sa patrí, vytiahla do-konca aj fľašku koňaku, ktorú ma-la schovanú pre vzácných hosťo-a tých bolo vtedy málo. Strach vtedy, tak ako aj dnes, hral veľkú rolu. A priznám sa, že som bol veľmi hrdý, že ma takto prijala. Vyrozprával som jej svoje túžby. Zrazu bola plná aktivity. Radila mi, čo všetko mám urobiť, aby sa mi môj sen o televízii vyplnil a v zá-pätí roztočila telefonný ciferník na plné obrátky. No vždy pema-lšie a pomalšie a stále viac a viac sa na jej tvári usadzoval akýsi ne-definovateľný smútok, ktorý po poslednom telefonáte neuveriteľne premohla a povedala mi:

„No – nič to. Každý, koho o čo-si poprosím ma odmieta. Ale – príde nová generácia!“

„Ako to myslíš?“ – opýtal som sa jej.

„Vieš, ani neviem“ – odpove-dala. Skôr to iba tuším. Dožijeme sa toho!“

Ona sa toho nedožila. Žiaľ, a či chvalabohu?

ernest

stredňanský

rozhovory s magdou husákovou

6 — dokončenie

ho umelca. Po absolvovaní konzervatória som ju dlho nevidel. Odišiel som do oblastného divadla, a až o niekoľko rokov som sa dostal opäť do Bratislavy. Naše stretnutia v tomto období boli prakticky bezvýznamné.

A tak poviem opäť paradox, ktorým sa pokúsim demonštrovať zložitú umelcovu dušu. Magda nikdy nepresadzovala svoje myšlienky, svoju kultúru, svoje osobné pocity. Aj v tom sa tak veľmi podobala Fellinimu. Jeho hlavné poučenie, ktoré získal od Roselli-niho bolo aj jej poučením. Bola to lekcia pokory: postoj veľkej prostoty tvárou tvár ku skutoč-nosti.

Magda na mnohých takto nepô-sobila. Najmä na tých, ktorí ju poznali len povrchne. Keď si však myslela, že je nutné mlčať –

Ten veľký obor filmového plátna Federico Fellini v spovedi o sebe raz povedal: „V režisérovej práci je kus komedianstva. Mnohorazý sa musíte premeniť v despotu, klauna, zvodcu a kata. Musíte neustále presadzovať svoju osobnosť. Tancovať napríklad neviem, pretože si pripadáš smiešny. Nikdy som nemal odvahu postaviť sa na tanečný parket, ale keď musím naučiť herca tancovať, stane sa zo mňa zaslúžilý majster baletu a tleska mi celý komparz!“

Možno preto sa mu Magda Husáková v mojich očiach tak veľmi podobala. Takto akosi sa predo mnou uzavrela celá kapitola jej života takmer po dvadsiatich rokoch, čo sme sa poznali. Bola presne taká a predsa bola iná. To je azda paradox každého skutočne-

SLÁVA VOLNÝ

československo 1969

ambice, naděje a prohry

Za první světové války napsal Han Ryner, kterého dodnes považují anarchisté za svého klasika, tento fiktivní, leč stále zajímavý dialog: Francouzský prezident: Co tomu řekne historie?

Britský velvyslanec: Historie neexistuje, pane presidente. Jsou jen historici. A vždy patří k jedné zemi.

President: Prece jen...
Velvyslanec: Němečtí historikové nás označí za bandity, ať budeme dělat cokoli. Pro naše historiky budou zločinci naši nepřátelé, ať budou naše či nepřátelské činy jakékoli. Naše vítězství posypou vavříny. Jestliže se však dáme porazit, zahrnou nás hanbou a budou diskutovat o tom, zda jsme byli zrádci, nebo neschopní lidé.

Alexander Dubček udělal tu chybu, že se nechal porazit. A tak myslím, že nic nemůže lépe vystihnout situaci dnešní československé politické kamarilly, než fiktivní dialog Hana Rynera. Svědčí o tom i závěrečný citát z Aloise Indry. Dr. Gustav Husák je totiž přesvědčen, že opřen o sovětské okupační tanky, nikdy nemůže být poražen. V tom se však jeho názor rozchází s názorem zdrcující většiny občanů Československa.

I. AMBICE,

ANEB LEDEN AŽ DUBEN

NAPOLEON: Chápati zájmy všech je úkolem každé průměrné vlády. Úkolem nadprůměrné vlády je předvídati ony zájmy.

Jaká vláda je tedy u moci v Československu, když není schopna ani pochopit zájmy svých občanů? A přece ještě před rokem v lednu 1969 se zdálo, že není zcela pochybeno ono symbolické heslo — jsme s vámi, budte s námi. Fakta nelžou.

LUDVÍK SVOBODA v projevu 1. ledna 1969: To, co se stalo před rokem v lednu a po něm, to nebyla pouhá změna ve špičkách, to byl výraz odhodlání lidí skoncovat se vším, co brzdilo rozvoj naší společnosti.

Z PROHLÁŠENÍ PŘEDSEDNICTVA ÚV KSČ z 3. 1. 69: Pokud jde o osobu soudruha Josefa Smrkovského, předsednictvo ÚV KSČ prohlašuje, že se nezakládají na pravdě domohy o snaze odstranit soudruha Smrkovského ze stranických a státních funkcí a vyloučit jej z politického života.

Dr. GUSTAV HUSÁK, 10. 1. 69 v Dubnici nad Váhom: Kdo omezuje občanská práva? Jediný člověk nebyl za politické názory ani zavřen, ani vyšetřován. Státní orgány do toho nezasahují. Víte, že i ve straně máme velké diskuse. Kolik je nesprávných názorů. Kde jsme zavedli vyšetřování, nebo jsme někoho vyloučili za jeho názory? Vedení strany vysvětluje věci, ziskává, přesvědčuje.

KOMUNIKÉ O ZASEDÁNÍ PLÉNA ÚV KSČ — Rudé právo 18. 1. 1969: Účastníci zasedání ÚV KSČ s velkým pohnutím vyslechli zprávu o nešťastném činu studenta Jana Palacha, který se rozhodl obětovat svůj život, aby vyjádřil své obavy o další vývoj naší společnosti. Chápeme zjištěné city mnohých mladých lidí, jejich touhu po ideální morální jistotě i jejich obavy o tu politiku socialistického vývoje, kterou naše strana uskutečňuje od ledna 1968. Ústřední výbor a celá strana denně nasazuje všechny síly, aby uváděla do života právě tu politiku a čestně tak dodržovala slib, daný našim pracujícími.

Dr. LUBOMÍR STROUGAL, 18. 1. 1969 v Čs. televizi: Nechceme rozhodně klást jakékoli zábrany projevům mínění lidí. Nechceme a nebudeme přijímat rozhodnutí bez konfrontace s míněním našich spoluobčanů.

Dr. GUSTAV HUSÁK — diskusní příspěvek na plénu ÚV KSČ, Rudé právo 21. 1. 69: A politická krize, která se táhne u nás již hodně dlouho, nám už proniká do všech člán-

ků. Není to jen politická krize politického systému. Krize proniká do ekonomiky, a stává se velmi hlubokou mravní krizí. Různé přeručování faktů, pravd atd., má takový hluboký úpadek etického přístupu k věcem, takovou ztrátu toho nosného etického náboje dělnického hnutí, marxismu, že už potom i sebekrásnější řeči se zplošňují. Příznaky rozkladu, politického i mravního jsou zde velmi hluboké. A my bychom se měli tedy nad tím zamyslet, jak z této bryndy hledat východiško.

Dr. Gustav Husák podlehl velikému sebeklamu, že on toto východiško z bryndy zná a navíc, že že pouze jemu osobně se může podařit ho realizovat. Snad snil i o tom, že si získá pro svůj plán důvěru občanů. Byl přece v padesátých letech sám obětí tehdejších procesů. A věřil, že si také získá důvěru okupační mocnosti — Sovětského svazu. Zde začíná největší omyl a nejtragičtější prohra jeho života. Zdálo se mu, že přichází chvíle, o které snil tak dlouho. Bude vykypitelem, zachráncem národa. A tak chtěl dosáhnout nemožného. Přechel si jistě Machiaveliho. Umi čekal. Ujišťuje, že buďto bude stát po boku Dubčeka, nebo že půjde za ním. A zatím čeká. Na chyby Dubčeka vedení, na to až se nejbolestivější rány okupace aspoň trochu zacelí, až tlak ultradogmatiků vyvolá zákonitě nové konflikty, konflikty v okupované zemi neřešitelné.

Kdeže ty loňské sněhy jsou. Je to dnes téměř neuvěřitelné, ale na jaře loňského roku ještě skutečně vycházel Reportér a Zítřek a taky Listy a Politika. Ještě se veřejně diskutovalo o legalitě, či nelegalitě Zpráv, ještě byly na pořadu dne podnikové rady a očekávalo se přijetí zákona, kterým by byly posvěceny. I tehdy bylo možno sledovat maličké posuny z pozice, ale téměř nepostřehnutelné. Až později v odstupu času se všechny milimetry daly dohromady a staly se zcela zřetelnými.

Bylo jasné, že to podivné interregnum, trvající od 21. srpna, musí skončit. Ani ruská trpělivost nebyla nekonečná, tím méně trpělivost domácích kutilů rodu Kapka, Koldera, Biláka, kteří se již chvěli v představě odměny, která je nemůže minout.

Rudé právo 22. 3. 69 (na titulní straně) ČSSR—SSSR 2:0

Rudé právo 29. 3. 69: Kus srdce nechali na ledě: ČSSR—SSSR 4:3.

Tu noc z 28. na 29. března byly v Československu plné ulice. Už asi zpětně nikdo nebude moci přesně zjišťovat, co je nutno připsat na konto nadšení a veselí lidí a co na konto provokatérů z řad Bezpeč-

nosti. 31. března přináší tisk stanovisko vlády ČSR k nočním událostem. Stanovisko rozumné — ještě nic nenasvědčuje tomu, že z oně noci bude učiněno vystoupení kontrarevoluce. Že již vlastně byla zapálena šňůra vedoucí k náložím, která má vybuchnout 17. dubna. Až po pěti dnech(?) přichází se stanoviskem vláda ČSSR a předsednictvo ÚV KSČ. Teď už jsou viníci jasni — samozřejmě antisocialistické síly, novináři, slabé vedení strany. Dny Alexandra Dubčeka ve funkci prvního tajemníka jsou sečteny. Než padne, musí ještě splnit speciálně připravené úkoly. A také je plní. Zastavuje Politiku, zavádí předběžnou cenzuru a v „zájmu klidné a tvůrčí práce“ očistuje kolaboranty. Bilák, Barbírovi, Kolder, Piler, Rigo, Švestka, Lenárt, Kapek, Indra a Jakeš se dočkali. Usnesením předsednictva ÚV KSČ jsou prohlášeni za zcela nevinné. Jeví se, že se může již připravovat pro další dějství.

II. NADĚJE,

ANEB DUBEN AŽ SRPEN

NAPOLEON: Novorozená vláda musí oslnit a udivit. Neoslní-li, padá.

Dr. Husák si samozřejmě tuto Napoleonovu myšlenku vložil po svém. Musel oslnit a udivit ty, z jejichž vůle byl do funkce prvního muže ve státě dosazen. Musel je udivit různými činy. Po zajištění nedaly na sebe dlouho čekat.

Dr. HUSÁK 18. dubna v závěrečném slově na plénu ÚV KSČ: Jsem si absolutně jist politickým vítězstvím.

EVŽEN ERBAN na společné schůzi obou sněmoven Federálního shromáždění 28. 4. 69: Předkládám návrh, abyste za předsedu Federálního shromáždění zvolili poslance Alexandra Dubčeka. Jsou vám známy jeho politické zásluhy a ozdravení naší společnosti, k němuž spolu s ostatními členy polednového vedení významně přispěl. Jeho jméno zůstává trvale ve vědomí nás všech spojeno s touto novou etapou politiky KSČ.

Zrada teprve zraje. Rány musejí být ordinovány přesně podle rozvrhu, ale už zlověstně hřmí.

ÚŘEDNÍ SDELENÍ 14. 5. 69: Dojde ke zvýšení maloobchodních cen u hotových jídel v konzervách z masného průmyslu o 41 %, u hotových jídel mrazárenského průmyslu o 34 %, u kávovin o 39 %, u trvanlivého pečiva o 11 %, u kovo-vo stavebního a instalačního materiálu o 53 %, u náhradních dílů a oprav automobilů a motocyklů o 15 %, u lnářských kusových výrobků o 42 %...

SLOVO DO VLASTNÍCH ŘAD — povolání některých novinářů — 17. 5. 69: Pozastavujeme se nad tím, s jakou formálností se k závěrům dubnového pléna přihlásili oficiální mluvčí naší novinářské organizace. Po tom všem, co se u nás ve sdělovacích prostředcích v posledním roce odehrávalo, se to musí jevit jako vyloučené pokrytectví.

Mraky houstnou, i když ještě 16. května premiér O. Černík ve svém projevu v Hradci Králové ujišťuje, že právě soudruh Husák je pevným garantem toho, že se v žádném případě strana nebude vracet k byrokratickým metodám, k předlednovým poměrům, nebo dokonce k poměrům padesátých let. Leč roz-

točená kola se točí. Jen tři dny po projevu premiéra se objevuje první signál. První je Ostrava — právě domovina O. Černíka. Plénum KV KSČ nejen že dělá čistku v aparátě, ale také ruší svá vlastní usnesení z května 1968 a zejména z 27. srpna 1968. Příklad byl dán. Možná ho následovat.

Z USNESENÍ ZE ZASEDÁNÍ PLÉNA ÚV KSČ ve dnech 29. a 30. května 69: Plénum rozhodlo vyloučit z ÚV KSČ Františka Kriegla, z ÚV KSČ Otta Šíka, Františka Vodsloně, Karla Kosíka, Františka Pavlička a Karla Pavlišťáka, poslední tři jmenované proto, že jako signatáři 2.000 slov i nyní odmítli změnit svůj názor.

Příklad byl dán, možná ho následovat. Za to musí Moskva poklepat dr. Husáka po rameni. On však zatím ještě myslí i na domácí publikum jeho činnosti.

Dr. GUSTAV HUSÁK na celostátní poradě vedoucích tajemníků KV a OV a předsedů KNV a ONV 26. 6. 69: Když stranu zbavíme opozičních elementů, posílíme ji. I to je součástí politického zápasu. Nejen přesvědčovat čestné komunisty, ale udělat i pořádek se silami, které neustále rozhlašují a oslabují úsilí strany. Tento politický zápas musí být principiální. Jeho dějiště je nutno nyní přenést na závody. Již v tomto posledním měsíci se začalo ukazovat, že antisocialistické a oportunistické síly spolehají především na své pozice, které se jim podařilo získat hlavně v některých závodních výborech ROH.

Dr. GUSTAV HUSÁK na aktivu severomoravských komunistů 3. 7. 1969: Varujeme proto znovu všechny rozvratné živly, aby přestaly. Jestli si někdo myslí, že při příležitosti srpna, nebo při jiné příležitosti vyvolá zde provokace, pak necht' vezme na vědomí, že jej smeteme jako špinavou pěnu.

Dr. GUSTAV HUSÁK na schůzi stranické skupiny při Ústřední radě ČS ROH 9. 7. 69: Před komunisty v odhorech stojí otázka tak jako ve straně. Vypořádat se s antisocialistickými a oportunistickými elementy, které nejsou ochotny přijmout stranickou a státní linii. Tato otázka stojí dnes zásadně.

Nedostatek aktivity by nikdo prvnímu tajemníkovi strany v tomto období nemohl vyčítat. Naopak jezdil, mluvil, přesvědčoval, sliboval, varoval, prosil i hrozil. Mnohdy měla shromáždění s předem najatou klakou spíše ráz politického happeningu, než schůze, ale účelu dosaženo nebylo. Naopak, i ten zbytek důvěry i tu rezervu, kterou si mnozí ještě při Husákově nástupu nechávali, se mu podařilo zlikvidovat. Dr. Husák chápal stále jasněji, že vede marný, prohraný boj o duši národa, o jeho přízeň. Jakákoliv slova byla v tak ostrém protikladu s činy a denní všemi viditelnou praxí, že nemohla získat nikoho a kupodivu ani nezastrašit. Tisk byl umlčen a stejné Československem kolovaly v tisícových opisech projevy Františka Kriegla i Karla Kynclů, země byla zaplavena letáky vyzývajícími k důstojné vzpomínce prvního výročí okupace. Okupovaná země neskloňila hlavu. Bylo třeba činu.

III. PROHRY,

ANEB SRPEN AŽ...

NAPOLEON: Je-li vládní autorita zneuznána, je všemu konec.

A to je právě konec, kterého se dr. Husák nejméně nadál. Domníval se, když nepomohou sliby, že zůstává stále strach, který je možno rozšířit po zemi. Čeho se však může vlastně ještě obávat lid, který zažil hrůzu padesátých let, frašku vlády Antonína Novotného i hloubku ponižení v den okupace. Ztráty místa, funkce, výdělků, společenského postavení nebo hrozby kriminálu? Uplynulá léta znivelizovala a zpochoybnila do té míry všechny hodnoty a současnost do té míry vyprázdnila obchody a zbavila život radosti, že vlastně nic už není lákadlem, ale ani strachem.

Titulky Rudého práva 22. srpna 1969: Reakční síly otevřené proti republice ● Útok proti socialismu byl zmařen ● Kriminální živly rozpoutaly v Praze „boj o ulici“ ●

Provokace stály lidskou krev ● Několik set zadržovaných ● Vyloupené obchody a auta ● Republiku si rozbíjet nedáme ● Příslušníci Bezpečnosti, armády a LM zasluhují poděkování.

Města Československa se změnily v jeviště, na kterém státní moc dokumentovala slzným plynem, obrněnými vozy, obuškami, ale i výstřely bezbranným občanům svoji sílu. To byl začátek nejen grandiózního tažení Husákova vedení proti lidu, ale také začátek jeho definitivní a absolutní prohry. Neboť, jak známo, s bodáky se dá dělat všelicos, jen se na nich nedá sedět.

KOMUNIKÉ ZE ZASEDÁNÍ PŘEDSEDNICTVA ÚV KSČ 22. 8. 1969: Kontrarevoluční, antisocialistické a protistranické síly vyvolávaly v naší zemi postupně krizové stavy různé intenzity. Desoritovaly dělnickou třídu, organizace našich pracujících, zaměřovaly se na rozkolísání inteligence a mládeže, pronikaly svou destruktivní činností i do řídicích orgánů. Počítaly s tím, že se jim podaří většinu veřejnosti infikovat výzvami k pasivní resistenci...

Tak tedy, jak prokazuje právě toto komuniké, bylo nutno již vlastně již proti všem. Proti všem byl také namířen zákon o ochraně veřejného pořádku, který tak pohotově již 22. srpna přijalo předsednictvo Federálního shromáždění. Mimo hrstku věrných, těch, kterým bylo vždy jasno, nebyl už nikdo chráněn. Zábrany padly, štanice začala doopravdy. A taky přišlo to, co přitáhlo bezpodmínečné muselo.

USNESENÍ PLÉNA ÚV KSČ 26. září 1969: Ruší usnesení předsednictva ÚV KSČ z 21. srpna 1968, že je netřidní, nemarxistické a od základů nesprávné. Pokud jde o vstup spojeneckých vojsk, tak v žádném případě nešlo o akt agrese proti lidu, nešlo o okupaci Československa. Odmítá tzv. vysočanský sjezd, jeho výsledky a dokumenty považuje za neplatné. Ze svých řad vylučuje soudruhy Josefa Smrkovského, Marii Mikovou, doc. Milana Hýbla, doc. Zdeňka Mlynáře, Václava Prchlíka, Václava Slavíka...

Přespráhlý dlouhý je seznam jmen, kteří jsou vyhozeni z funkce. Je mezi nimi i Alexander Dubček, který je zbaven předsednictví Federálního shromáždění. A pak již následuje čistka za čistkou, v mnohém kraji i okres je druhá a třetí. Lidé opouštějí nejen funkce, ale i zaměstnání, nuceně, a také stranu — dobrovolně a někteří i nuceně.

TITULEK RP 16. 10. 69: Poslanci zrušili chybná usnesení z loňského srpna.

Poslanci toho udělali daleko více, schválili zákon, kterým sami sobě prodlužují funkční období. Nechce se věřit, že to je tentýž parlament, který v srpnových dnech roku 1968 zasedal pod naježenými hlavními sovětských tanků nepřetržitě dny i noci.

Mnohé vyhlížejí vlastně tak, jak to vyhlíželo kdysi dávno v roce 1968, jenže už to není ono. Jen normální prostí lidé, se smyslem pro čest a s úctou sami k sobě jsou pořad stejní. Stejní ve své nenávisti k okupantům i domácím kolaborantům. Dr. Husák svůj velký životní boj prohrál zatím u národa, je otázkou, kdy i u svých sovětských ochránců. A to může po celém národu žádat, aby vyplňoval podobný denárciánský dotazník, jaký předložil ministr Hrbek pracovníkům školství, může být ještě více čistek, přijde výměna stranických legitimací, možná, že začnou i procesy — po tom všem co bylo na adresu mnohých představitelů československého jara řečeno, je to spíše pravděpodobné, než ne.

ALOIS INDRA na celostátní poradě funkcionářů národních výborů 11. 11. 1969: Jsme ostatně přesvědčeni, že nám dějiny dají za pravdu, že zářijové plénum ÚV bude hodnoceno jako jednání skutečných marxistů-leninovců, jako jednání lidí, kteří se v pravý čas rozhodli pro správné činy.

Jak je vidět, měl by si Alois Indra přečíst Hana Rynera.

Tak to bylo Československo rok 1969 — anebo — P. M. Dostojevskij v Zápiscích z mrtvého domu: **NAŠE VĚZNICE STALA NA KRAJI PEVNOSTI, U SAMOTNÉHO VALU.**

joža procházka

šachová hra

Nebyl mnoho, když ho postavili na šachovnici, která byla celá bílá (podle jednéh) a celá černá (podle druhých) a jen několika málo se jevila tím, čím vsutku je: ani tím, ani oním. Byl tak málo, že nebyl zcela ani sám sebou. Chyběl do hry a místo řádné vyřezané pěšce postavili na šachovnici kostěný knoflík od límečku u košile. Jen žaludku mu dali velké svaly, aby hladem bolely tak silně, jak jen královny bohatýrské útroby dove- dou. Má král také hlad? K vůli ně- mu je tolik fanfár, k vůli němu ce- lá hra! Pěšec-knoflík neviděl ni- kdy krále. Dáma držela jeho exi- stenci mezi vším a ničím. Dáma je mocná figura, v šachu. V kovárně, když přibíla vesnickému tahounovi poslední podkovu ze zásoby zane- chané mužem (vystačí to na kolik měsíců, válka bude u konce za pár týdnů – tak hlado věděli o sobě li- dé 1914! – hlad nebudeš mít, ani děti) místo kováře vládl hlad, šile- ný varhaník tlukoucí zběšle do kláves čtyř dalších píšťal kromě knoflíkovy, vriskavěji než sluch snese, bolestněji než srdce nezkr- váci, zmateněji než mysl nezkalí. Kovářka sevřela třesoucí se pěsti peřinku, ne aby zavinula robě, ne aby zmenšila povodeň bolesti, kte- rá chodila světem v miliónech. Vtlačila ji na hromádku kostí a ků- že, dusila zlobně důbelský křik obličejčka modrajícího zlosti z hladu. Jek se přidusil jako jiskra v popel, uhasínal, uhasl. Matka vidí, co chtěla vidět. Bolesti bolest zabíla. Za slzu vzala sedativ ner- vů. Teď rychle do lesa pro chrastí do vyhaslých kamen. Čtyři zbylé děti, od dvou do osmi, se tlačí zím- nomřivě ke studeným kachlům.

Chrásti nasbírala jen málo, pani- ka s ní udeňla o zem. Běžela do- mů, ke hromádce kostí ve scvrklé kůži, s Kainovým znamením, tře- souc se strachem před božím hně- vem. Vrah se vrací na místo vraž- dy. Dítě nebylo studené, bylo mokré od čerstvé moči, od nádrhe- né vonící živé moči! Bože milo- srdný, soucitná Panno, díky, díky! Tiskla drahé nemluvně s velkýma netopýřima ušima k zvadlým prsům, v prázdných hrncích hleda- la jídlo. Už nikdy sedativ! Už ni- kdy zločin!

Kostěný knoflík zůstal na ša- chovnici mezi řádnými pěšci tak, jak jej hráč šachu ve svém rozma- ru stvořil, jiný. Nejstarší z dětí,

osmiletý synek musí v mnohém zastat matku. Sbírá klasy na sedlá- kově poli. Krade ovoce v jeho sa- du. Krmí kostěného bratříčka. Tři čtvrti lžice kaše zůstanou v jeho ústech, jako by ji vyfoukával. Bože, dítě, co stále řveš! A vůbec ne- rosteš!

Kovář vzal za vděk čtyřmi léty místo několika týdnů. Do kovář- ny tváře se vrátil smích, její boky obklopila mystika života. Často hladila čtyřletého kostěného. Ně- kdy ji s očí slza škápla. Nejmlad- ší roste stále méně než druží. Za- křikla ho její zloba v okamžiku zoufalství?

Jsou to dobré dny, slunné dny. Z kovářových podkov srší jiskry. Nejstarší syn dostal výuční list, přinesl první plat. Kostěnému kou- pil kalhoty. Bože, proč tolik štěstí? V kovárně se na sentimentalitě di- vali svrchu, byla jim podezřelá ja- ko falešná bankovka. „Natáhni kal- hoty, kluku. Padnou ti dobře.“ „Proč jen, proč?“ „Kuš troubo!“ Pak s oka slzu setře. „To máš za tu kaši, co sem ti vod huby ukrad.“

Přišel Mnichov. Kostěný byl na vojně. Dali mu pecku, svěřili druž- stvo a s ním poslali do bunkru hlídat hranice proti Hitlerovým šelmám. Se svým družstvem stál na šachovém poli a čekal, jaký tah učiní šachový hráč. Ten nařídil ústup. Nebyl laskavým otcem. Ne- byl ani spravedlivým hráčem! Svo- bodník vedl své družstvo od hra- nic, kopali zlostině do všeho, co jim přišlo do cesty. Slunce páli- lo, pot stékal po tvářích, lepil smrduté košile na zádech, jazyk se zdráhal odlepit od vyprahlého patra, žízeň bolela, ale ponížení víc. Ve vesnici před hospodou zastaviti, rozhodl, utopie se chlapi v pivě. Vrátili se rozezlení. Hospodský byl sudetský Němec. Čechům pivo neprodá! Svobodník vpádl do hospody. „Pro české psy ani laviče, nalož pivo!“ Svobodník odjistil granát, hodil ho za šenk. Zarynělo to, z šenkýřova roztrženého břicha kapalo jako z rozkrojené broskve.

Po zlých dnech přišly ještě hor- ší. Hitler z hradu českých králů heraldoval příchod tisícileté říše. Gestapo žalo úrodu. Svobodník vydržel víc mučení než člověk z extra-kovářního světa. Zmál katy. Místo sekery mu dali Oswiečim.

To se ovšem dozvěděl až pozdě- ji. Zatím čekal v hromadné cele na

Pankráci. jako všichni čekali, co přinese příští hodina, příští minuta. Klíč zaskřípe ve dveřích, bachař přečte jméno, a tím jakoby je na- vždy vymazal. Čekali. Továrník Koukol poslal do vězení bible, všeho byl nedostatek jen času a bibli bylo dost. Mnozi v ní zapo- mínali na svou úzkost, nahlédli do nového světa, kýval laskavě na vy- dědence.

Doktor Punkava z Pardubic se- děl na Pankráci proto, že pomohl mnoha lidem vyhnout se práci v Rajchu. Okukovali ho zvědavě, po- divina s jakousi orientální filoso- fii. Seděl na pryčce, moucha mu sedla na ruku, chvíli ji hladil svý- ma očima, pak jemně svým prstem, dala si to krotce líbit. Jini to marně zkoušeli.

„Jsou Indové obyčejně na tak dobré noze s mouchami?“ se ho ptali.

„Jen ti, co se dovedou sladit s Duchem vesmíru. Poznaj, že vše je bratrem všeho.“ Byl to doopravdy podivný podivn.

Měli času nazbyt. Čtení v bibli jim kladlo na rty neobvyklé otázky. „Říká se, že Bůh je všemohoucí a Láska sama. Proč je tolik bolesti v jeho díle doktore?“

„Theologové říkají, že Bůh trestá lidsstvo za jeho hříšnost.“

„Proč netrestá nacisty, kteří pus- toší naši zem? Proč trestá mě za to, že s nimi nesouhlasím? Je lou- pení cizí země dobré a být proti tomu špatné, doktore?“

„Církev říká, že boží moudrost je nevyzpytatelná.“

„O čem mluví?“ zeptal se kostě- ný knoflík.

„Nevím“, pokrčil někdo rameny. „Že je těžké vyznat se v tom, co si pámbu myslí.“

Někdy byl doktor sdílnější. Jed- nou řekl:

„Spinoza tvrdil, že není zla. Po- znání zla je neúplným poznáním a vzniká jen tím, že jednotlivé věci jsou nesprávně pokládány za zcela oddělené od sebe. Ve skutečnosti je jen jedna podstata, Bůh nebo pří- roda, chcete-li. Joj tak zval. Co se zdá zlem se stanoviska jednoho je- ho aspektu, je dobrem se stanovis- ka jeho aspektu druhého.“

„Jsou i žid i Hitler, vězeň i ba- chař, různými aspekty téhož Boha, doktore?“

„Tak nějak, v principu.“ „Co říkají?“ zeptal se kostěný knoflík.

„Nevím“, odpověděl souseď. „Že židova bolest v plynu je velkým požitkem Hitlera. Jedno se vyma- že druhým a nic se nestalo.“

„To je hinduismus, doktore?“

„To a mnoho jiných věcí.“

Ke zlu se vraceli znovu a znovu.

Proč Bůh připouští, když je vše- mohoucí, aby lidé byli k sobě tak špatní? Proč jim dovoli, aby se na-

talitu v demokracii. Onoho ledno- vého dne to také nikdo od nich vážně neočekával. A uběhly také zcela všední dny a vlastně týdny, než se vývoj dal do pohybu. Co toho tedy bylo vlastní příčinou?

1. Snad mnohé by dopadlo jinak, kdyby se A. Novotný s laskavou věrných neodhodlal k protiakci. Byl to Novotný, který v rozporu s dohodou, jako první ve velkém pražském závodě zaútočil na své – pro veřejnost zatím skryté odpůr- ce – hrozil negativními důsledky potřebné ekonomické reformy. By- ly indicie potvrzující, že prezident se nesmířil se ztrátou hlavního zdroje své moci a že má vlivné stou- pence v určitých kruzích bezpeč- nosti a armády. Tehdy pochopili jeho protivníci nebezpečí a neváha- li, aspoň v užších seskupeních, s těmi částmi lednového protokolu, které Novotného krajně kompromi- tovaly. Lid se tak postupně dovi- dal, že nešlo o formalitu, nýbrž o zásadní, velmi ostrou kritiku.

2. Ze zahraničí získávala naše ve- řejnost pravděpodobně informace o přípravě vojenského puče se strany Novotného stoupenců a o dalších podivných okolnostech, které lednové zasedání doprováze- ly. Proslechlo se i o Brežněvové intervenci. Náhlý útek prezidento- va favorita, generála Sejny, vytvo- řil příznivé prostředí pro poslední akci k definitivnímu sesazení hla- vy státu.

rodili, když ví, že budou špatní a přijdou za to do pekla, doktore?“

„Lebnitz napsal, že z těch druhů světů, které měl Bůh na vybranou, zvolil ten nejlepší. Měl například na vybranou mezi dokonalým svě- tem bez hříchu, ale bez svobodné vůle, a světem se svobodnou vůlí, ale s hříchem a s utrpením. Roz- hodl se pro druhý. Dal lidem svo- bodnou vůli včetně svobody páchat násili na druhých.“

„Když měl doktore, na vybranou, nestvořil teda svět zcela svobod- ný. Není teda všemohoucí, když mohl stvořit jen to nebo ono a dost.“

„Řecký Zeus nebyl všemohoucí. Sám podléhal Osudu, věčnému zá- konu. Zeus byl Stavitel, nikoli Stvořitelem, pracoval se stavivem, které mu bylo dáno a podle pra- videl zákonů, které byly starší než on sám. Křesťanský Bůh je naproti tomu všemohoucí. Stvořil vše z ni- čeho a předepsal na věky pravidla všeho dění. On je Stvořitel. Je zce- la zodpovědný za dílo plně nedoko- nalosti, hříchu, utrpení. Pro svou všemohoucnost se stal tak kontro- verzním, že člověk dnes z existen- ce zla vyvozuje neexistenci Boha. Už kdysi řecký filosof Karneades varoval proti takové pasti. Napsal: Ti, kdo tvrdí, že Bůh skutečně exis- tuje, se dopouští bezbožnosti. Ne- boť řeknou-li, že řídí jen něco anebo že nic nefidí, vydávají se v nebezpečí, že o Něm tvrdí, že je bezmocný a něco takového je zcela zřejmě bezbožnost.“

„Co je váš názor, doktore? Je Bůh všemohoucí?“

Hinduistický Brahman je také jen Stavitel, jako byl Zeus, nikoli Stvořitel, jako je křesťanský Bůh. Není všemohoucí, a proto Indové neberou v pochýbu jeho integritu k vůli zlu na světě. Zákony, podle nichž evoluce k podobě s Ním se odehrává, jsou věčné a Brahman by nemohl zastavit slunce, aby po- mohl svému vyvolenému národu dobyt a vyplnit město národa ne- vyvoleného. Zlo je jednání v ne- souladu s těmito zákony a karmic- ký trest jeho důsledkem, nikoli rozsudkem vyneseným Brahma- nem. Brahman je jen élan vi- tal, Síla, která život umožňuje, ale jen tak jako katalyzátor umožňuje chemickou reakci, která by se bez jeho přítomnosti neuskutečnila, ale do níž on nevstoupí. Brahman vpravdě sní vesmír, jako spáče sní své sny, ale hrů si provádíme sami, jako sny bez vůle spáče svou hra- jí hrů. Za své činy, za své konflik- ty s věčnými zákony přírody, si člověk zodpovídá sám. Slápe-li na hada, je uštknut. Jako šachista, Brahman nemůže udělat jakýkoli tah. Může jen takový, jaký pravi- dla hry připouští. Musí hrát hrů.

3. Tehdy, když se v tomto směru začaly aktivizovat už celé složky obyvatelstva, sehrály významnou a historickou úlohu informační pro- středky. Bylo považováno za sen- zaci, když Práce ve fejetonu po- žadovala prezidentovu demisi, aniž by byl prezident ještě jmenován, a když krátce nato v úvodníku No- votného už jmenovitě odsoudily Zemědělské noviny. Z nejvyšších míst nebyl pro tyto články dán žád- ný pokyn, neboť Dubčekovi stou- penci se právem obávali, aby ne- byli Novotným, ale zejména Mosk- vou, která na změnu pohlížela od prvé chvíle s určitou nedůvěrou, obvinění, že podnikají jakési kabi- netní spiknutí a puč. Za těchto okolností potřebovali však svobo- du tisku a svobodu vyjadřování vůbec. Jen tak se totiž mohl maso- vě přejít existující odpor drtivé většiny národa, včetně členů stra- ny, vůči bývalému prvnímu tajem- níkovi a jeho suitě. Dostali do ru- kou zcela správný argument, že ne- oni, či nejenom oni, ale většina a lidu si přaje Novotného odchod z politického života.

4. Nebránili proto ani organizo- vání veřejných shromáždění, z nichž do dějin vejdou ony ve Slo- vanském domě a v Parku kultury. Na prvním z nich Josef Smrkovský dokonce ještě bránil aby do rezol- uce byl zahrnut požadavek, žádají- cí demisi presidenta. Pak se však už podobný požadavek ozýval ze všech míst republiky. Otevřená

nikoli ji tvořit, říkat roli, nikoli ji skládal.“

„O čem mluví?“ zeptal se kostě- ný.

„Nevím. Říká, že Bůh je šachista a že spí.“

V Oswiečimi skupina polských studentů uprchla z lomu, v němž holýma rukama lámali kámen. Těm, co se toho dne vrátili do tábora, nařídili, aby bez večere, bosí a v košilích nastoupili před prkenné pryčny. Bosí a v košilích je pak vyvedli na dvůr. Bylo to v zimě, na dvoře ležel sníh. Bude se stát tak dlouho, dokud neschytají uprchlé studenty! Trestanci kolem kostěného padali jako mouchy zi- mou a vysilením. Dozorci každého kdo klesl odstřelili. Knoflík stál na prkénku, které bosou nohou vy- hmatel ve sněhu. „V Amsterodamu mám tři domy, jeden ti dám za ten kus dřeva“, šeptá mu souseď. I půl hodiny před svou smrtí si ce- nil amsterodamský žid svůj život jen za jednu třetinu svého majetku. Za chvíli klesl k zemi, stráž mu vpálila kulku do hlavy.

Jednou byl kostěný sám s ži- dem na latrině. Ohlédl se a rychle strčil žida do díry s výkaly. Žid zápasil se smrdutým marastem. „Měli jste ho slyšet, jak řval, svi- ně!“ Výkaly se nad ním zavřely. Byl to mocný tah! Komu ho dát na účet? Velkému šachistovi? Darwi- nově zápasu o přežití silnějšího?

Židem na latrině si kostěný vy- řizoval možná účet ve svém kon- fliktu s lidskou společností, před- stavovanou řádným pěšcem, nikoli ledajakým knoflíkem od košile. Ale s kým si vyřizoval účet, když přivázel plechovku na ocas kocou- rovi, vypíchl mu obě oči a bavil se zběšlým úprkem řvoucího zví- řete?

To se událo dlouho po tom, co se vrátil z Oswiečimi a stal sta- vebním kamínkem nové poválečné společnosti. Doktor si také znovu otevřel ordinaci v Pardubicích a opět léčil chudé zdarma. Od meta- fyziky se vrátil k životu a skôr je- ho soudu nad zlem a dobrem zůs- tal tam, kde je nechal, když jednou na Pankráci, podlehnul opět své naruživosti citovat filosofy, řekl: „Nietsche a jeho kolosální vliv na německý nacismus, ale na myšlení západního člověka všeobecně (a nejen on, ale i jini, např. Berg- son) jsou dokladem toho, že zlo a utrpení existují v životě lidí nejen proto, že jsou nevyhnutelné v jeho procesu – Darwinův zápas o pře- žití a zlepšení druhů a Aristotele- vo (a hinduistické) bližení se čistě formě, větší podobnosti Bohu – ale také proto, že člověk utrpení chce působit. Člověk zbavený oková hu- manismu se cítí svobodnějším, bližším svému přirozenému stavu.“

diskuse, svobodný tisk, odhalová- ní zločinů minulosti, to všechno vedlo naše národy k názoru, že nový vůdce strany a jeho stou- penci to myslí tentokrát vážně. Že nejde o personální změny, nýbrž o hlubokou reformaci systému. Naše národy, nevyjímaje stále aktivnější dělníky, pochopily svoji šanci.

Zůstane sporným, jestli tento vý- voj byl ve všem po chuti Novotné- ho odpůrcům ve vedení strany. V dané etapě byl však pro ně ne- smírně důležitý a pro své osobní cíle a ambice ho tehdy neváhal využít i Gustav Husák, který byl zvláště zarytým nepřítelem Novot- ného, i když – jak se bohužel po- zději ukázalo – spíš z důvodů vý- lučné osobních. Mnohé výroky a narážky však nasvědčují tomu, že noví muži v čele, Dubček, Smrkov- ský, Cisar a jini vítali lidovou – také publicistickou iniciativu – jako prostředek k demokratickému vítězství nad konzervativním kři- dlem. Současné si však asi uvědo- movali nebezpečí, že takto probuzené iniciativy pro jejich vlastní bu- doucnost a je možné, že by v prů- běhu nepřerušeno vývoje opět podnikli určitá opatření na ome- zení nové praktikovaných občan- ských svobod. Nelze je vskutku vi- nít z toho, že by byli pučisty, špat- nými komunisty, že by se kdy vzdali mocenského monopolu pro svou politickou stranu. Jejich cíle byly omezeny na zlepšení kritické

(pokračování na str. 5.)

karel jezdinský

jeden den v lednu

Patří už tak trochu do tradice českých dějin, že momenty velké- ho zvratu mají poněkud všední a řádní průběh, že počínají výměnou úřadů či osob a vydáním nějaké té deklarace či prohlášení. Teprve le- topisci později posuzují, které da- tum má být podtrženo v kalendáři. Neplatí-li to bez výhrad, platí to plně o 5. lednu 1968, kdy skončilo zasedání vedení KSČ lakonickým ohlášením, že se rozdělují funkce prvního tajemníka strany a presi- denta republiky. Byl to obvyčejný, klidný lednový den i lidová reak- ce byla krajně rezervovaná. Přes veškerý odpor, který po léta v ná- rodě vzbuzoval Antonín Novotný, prostý český skeptik nepodléhal mimořádným nadějím. Nevyplatily se už v minulosti (výměna Široký–Lenárt) a dobré zkušenosti nebyly – pokud jde o výměnu šéfů – ani při pohledu do jiných komunistic- kých zemí. Ostatně, Alexander Dubček byl, aspoň v českých ze- mích, osobou jen velmi málo zná-

mou, mnozí se ptali kdo to vlastně je a suchý úřední životopis věrně- ho stranického funkcionáře nebyl rovněž podnětem k vážnějším spe- kulacím. Vlastní – ostrý průběh lednového zasedání byl podle do- hody jeho účastníků přísně tajen a tak – kromě několika zaslěvenců – milióny občanů sotva mohly tu- šit, že šlo o něco víc, než o pouhé praktické opatření. Navíc i noviny měly tehdy pokyn tvářit se, jako že se o nic podstatného nejedná, že konec konců rozdělení nejvyš- ších funkcí existuje i v SSSR a některých jiných zemích. Lze se oprávněně domnívat, že také nikdo z pozdějších tzv. protagonistů pražského jara, tj. těch, kteří se v nejvyšším orgánu strany odhadla- li proti A. Novotnému vystupovat, si neuvědomoval dosah tohoto či- nu, že ani na chvíli nepomýšlel na jakousi programovou obrodu – že ať se domnívali, že mnoho věcí by se mělo dělat lépe a šikovněji, ne- bylo jejich úmyslem přeměnit to-

jaroslav prášek

nedotknutelnost mozku

Jmenuje se úplně jinak než jak vypadá. Hned první naše setkání před dvanácti lety tím bylo poznamenáno. Z hloubi mohutného plnovousu polkl můj představovatel úsměv děsivě hlučným ironismem. „no jo, další pan novinář, který nechápe, že když se někdo jmenuje Bejček, že přitom může vypadat jako dospělý!“ Mohutný, valící před sebou ironismy plné pravdivých urážek, usedařící na vinářské židli se suverenitou aljašského lovce medvědů, zvedající rudovousé poháry vína se stejnou grácií, jakou jako když očima a rukama vzpíral k dynamickému životu postavy na svých mohutných plátnech.

Akademický malíř Jaroslav Bejček. Lenní pán na přemyslovských Stadicích, dědic moudrosti a neuvěřitelně pevné a optimistické vůle přemyslovského rodu. Když přijel v roce 1968, po pěti letech studia na pekinské akademii malířství, přivezl několik dýmek, měděných kotlíků na maso, balíky překrásného japonského papíru, čínské tuše a Li-Ki-Sun, půvabnou ženu s tisíciletým korejským rodokmenem. Nebyl byt, nebyl nábytek, ateliér byl fantazii poznanou v knížkách. A hlavu na rozřezání napěchovanou s novými obrazy koncentrované človeciny Asie. Až děsivě prudce rytmizovanými kompozicemi nejvládnějšího lidského pudu, milování.

Maloval. Skládal svá plátna, grafiky a kresby na hromádky, které se zdály být v pohybu, kolik v nich bylo nahromaděno energie, kolik na nich bylo vyjádřeno eruptivních lidských situací i nekonečných prostor svobody. To už měl ateliér. Sedávali jsme a on s nekonečnou pietou a kvasící fantazii rozkládal po stolech, stojanech, křeslech, gaučích, neskutečné výtvořky starých čínských malířů, rozlácel originální kakemonu pana Chi-Paj-šeho, v jehož peginském ateliéru také několikrát byl, přijat jeho padesátí uředníky.

„Asie, to je konec snů v noci a začátek snů v životě!“, říkal přitom. Utápěl se v nenarušitelné radosti ze všeho, co bylo lidské, co bylo nezničitelně byrokracií civilizace, jeho plátna i grafiky začaly nabírat novou kulturu. Kulturu Asie soustředěnou do lyriky evropské kultury těla, lásky, odvěkého pulzování partnerských katastrof mužů a žen. Přitom jeho vnitřní intenzita prožitků žádala ještě něco jiného. Láska muže k ženě, erupce milostných procesů se v jeho tvorbě vymaňovala ze zdvořilosti. Unikala z deformovaného názoru nepublikovatelnosti těchto vztahů a vzpínala se k monumentům. Chtěl malovat velké obrazy, stěny. Chtěl uniknout z políbečky, konzervovat tvorbu na individuálně vlastnická plátna. Chtěl malovat pro stovky a tisíce lidí najednou. Byl neuvěřitelně neúnávný. Jeho první výstava šokovala otevřenou mluvou o milostných vztazích, jeho „Mateřství“ vyvolávalo u někoho stud, u jiných šok z údajné vulgárnosti, u dalších nepochopení z přílišné abstraktnosti výrazu. Vzácně dokonale se mu podařilo vyvolat problém totální nejednotnosti na oznámkování a zařazení jeho malířského výrazu i stylu. Kniha názorů návštěvníků této výstavy se stala v oněch letech jedním z výrazných dokumentů o rostoucí kultuře lidí a zároveň dokladem o potřebě rozbití tuhého kruhu degenerované stranické diktatury, vyjadřované jediným tolerovaným stylem, socialistickým realismem.

A potom přišly stěny. Jejich barevnost a rytmizovanost vyvolávala doslovný strach z výbuchu. Umělecké mříže, které navrhoval vytvářely v interiérech podivnou potřebu podrobného ohledání pohledem. Stal se duší uměleckého kolektivu na severu Čech, spolu s Bohdanem Kopeckým a sochařem Stanislavem Hanzlíkem vytvářeli novou enklávu umění, zbaveného provinčnosti a pronikajícího ne-

kompromisné mezi angažované umění své doby.

Když se kouří z továrního komína, je to prý známka života. Stádce zadýmaly po dlouhé době klinické smrti vesnické cihelny a na přemyslovský stolec ve stěně lipové aleji slétly první životadárné saze. Za jejich rozptýleným sloupcem stýdla pětikubiková pec. Malíř-dělník, fantasta, realista, keramik, romantik netrpělivě čekal na plody své absolutní intelektuální i hmotné práce. První stěny ohromily. Skola v Litvinově, hotely, úřady, domy, zoologická zahrada v Ústí nad Labem. Nikoho ani nenapadlo, že za tou zdánlivě mrtvou hmotou hlíny je tolik nenasytnou práci zkonzumované energie člověka, který chce dělat v životě radost a může ji dělat jen tehdy, když jí věnuje velkou část života svého.

Ještě loni na podzim jsme se děli ve dvoře oně podivuhodně integrované oázy fantazie malířského a sochařského ateliéru i strohé syrovosti keramičské a železářské díly s třicím vyzývavým hrotem, po dvaceti letech ozvláštněho komína. V malém modrém bazénku pod akáty se ve vodě shlížely velké vázy a absurdně hmotné hliněné útvary. Výstava prvních prací byla na dosah. Jaroslav Bejček byl sice unavenější než před dvanácti lety, jeho bojarský vous zakrýval tvář se známými propřemýšlenými lety, kdy dělat, znamenalo složitě manévrovat dynamickými názory, návrhy a fantazii, po komunikacích, střezných stimuly socialistického realismu, kdy tvořit, znamenalo trpělivě vyčkávat u vrátek socialistické kunstestetiky až tato potvrdila, že fantazie je povolena.

Tenhle můj malíř drtil svými zásadami všechno. Spontánnost jeho činů byla nezastavitelná papírovými příkazy, které přicházely v momentě, kdy účtovaný hřích byl už vymazán hříchem novým, dosud nebilancovaným stranickou uměleckou ochrankou.

Je svědectvím o nedotknutelnosti mozku, když jeho tvůrčí potenci je logicky spojena s vlastní dokonalostí vůle, přímostí, pracovitostí a nevyspekulovanou radostí.

Poznámka redakce: Malíř Jaroslav Bejček se připojil k manifestu kolaborujících umělců u ministra kultury Brůžka.

Tehdy, před rokem řekl Josef Smrkovský: „Vidíte to příliš černě, pane Kryl...“

jeden den v lednu

(dokončení se str. 5)

ekonomické situace, na citlivější přístup k občanům, na získání většího množství důvěry. Je ovšem také možné, že v průběhu dalších týdnů a měsíců pochopili výhodu vládnout s lidem a nikoliv nad ním a že — nikoli v zájmu vlastní popularity, nýbrž s vědomím, že poprvé v dějinách vzniká situace, kdy značná část národa je ochotna znovu vzít na vědomí a dokonce i podpořit rehabilitující se komunistickou stranu, která národní zájmy skutečně sleduje — nevystupovali mocensky proti inflaci množících se přání a tužeb všech, de facto pluralistických složek obyvatelstva, nýbrž byli ochotni o nich uvažovat a diskutovat.

Zdá se mi, že v tom — a nikoli v pouhém faktu lednové změny —

demagogicky, stejně pokrytecky, jako hovořovali vždy doma. Pochopitelně, že s menší suverénností — zatím! — leč přesto. Známe několik z nich, kteří to dokonce myslí i zcela upřímně, kteří považují za nutné změnit názor a zachovat si současně jisté dekorum. Známe však i jiné — a znají je mnozí z nás — kteří jako potulní kočebři přišli znovu prodávat pól, vydávající své zboží za samospásitelný lék pro nemocnou Evropu či dokonce pro celý nemocný svět.

Je dobré všechny vyslechnout; vyslechnout je pozorně a — počkat. Počkat s úsudkem i s prohlášením, kontrujícím jejich zbrusu nová prohlášení. A pak — po čase — teprve diferencovat, neboť prohlášení jsme četli za těch dlouhých dvacet let mnoho, trochu jiná čteme dnes a jistě ještě další budeme číst v příštích dnech. Říkáme, že jsme humanisté, nechceme proto a priori házet kamením, to jsme ostatně nechtěli nikdy. Snad i proto většina z nás nevstoupila do gangu vykazujícího se místo vědomostí a schopností rudou legitimací. Těch Capkových „mrazních a rozumových pět švestek“ si totiž každý z nás nosil i nosí stále při sobě, ať dříve doma, či dnes tady, v cizině.

Ani doma to jaksi „na povol“ nejde. Dodnes není možné beze studu prohlásit, že Strougalové se stávají ideálem bezejmenných, že „starý pán v generálské uniformě“ má mezi lidem více úcty pro své prezidentování, než kterýkoli jiný starý pán někde ve frontě na kilo hovězího. Všichni prostě nejsme jeden. Ani tam, ani tady.

Desítky nám neznámých tváří se skrývají za jmény kolportérů, akvizitérů a rozšiřovatelů TEXTu ve čtyřladvacet zemích světa. Desítky a snad stovky dobrovolných spolupracovníků pomáhají zcela nezištně, bez nároku na odměnu, jen tak. Jen jeden z nich, dosud považovaný za dobrého přítele, ten, jehož tvář se vždy po přečtení jména na kartotéčním listku automaticky objevila, zrušil předplatné, protože — ač předal tři adresy dalších — dostal složenku k zaplacení. „Mrazních pět švestek“, formovaných dvaceti lety infekce ideologů Dobrý či špatný člověk? Jen velice těžko se hledá odpověď na tuto prostou otázku vzájemných vztahů. Snad proto, že najít odpověď se snažíme už mnoho set let. Jak potom ale rychle uvažovat víceméně povrchním prohlášením prokazatelných spolupracovníků?

JAROSLAV KUČERA

Z galerie našich spolupracovníků:
Karol Boček

dopisy dokumentují dobu

monolog s náměstkem

Mnohovážený pane
plukovníku Kubíku,

Vy už si možná tak přesně nevy-
bavujete ten den před pětadvaceti mē-
síci, průzračně čistý říjnový den, kte-
rý se probouzel do pastelového oparu
dlouhého babího léta. Ten den, kdy
jsme se spolu poprvé setkali. Ani
bych se nedivil, Vy jste takových
dnů zažil stovky a já jen jeden, pro-
to se mi vryl do paměti tak, že se mi
jej už asi nikdy nepovede z ní vy-
pudit — protože setkání s oso-
bností Vašeho formátu, pane plukov-
níku, je čest, již se jen tak každému
nedostane a na jakou člověk bude
vzpomínat celý život, i kdyby tisíc-
krát nechtěl. „Pravicové antisocia-
listické oportunistické síly“ už za píl
roku přerušily záluďné naši společ-
nou komunikaci, kterou si troufám
obnovit na poněkud jiné rovině, než
na jaké jste ji Vy tehdy zahájil a na
jakou jste zvyklý.

Dovolují si obrátit se na Vás jako
na osvědčeného specialistu na intelek-
tuální a pozvolného experta přes kul-
turu, který se zlatým písmem zapsal
do analýz našeho tisku nezapomenu-
telnými polemikami s Janem Benešem,
jejichž přesvědčivost byla vskutku
drtivá. Se steskem se vracím k neod-
olatelné formě Vašeho pozvání, abych
se účastnil vybraných debat v saló-
nech ruzyňského společenského klubu
(bez zatýkáčích rozkazů, bez předvo-
liní k výslechu, bez oznámení trest-
ního stíhání — lord Mamula svolal
party poněkud urychleně). Svůj ná-
blesk jiskřivý espritu jste rozvíjel v
abstraktní karikaturu dadaistického
dandyho, která přímo vybízela k po-
kusů o novou parafrázi Balady o zá-
láři v Readingu. Kolikrát, když se
mi podařilo odpoutat se od Vašeho
demonického pohledu (víte vlastně,
že se Vám říkalo „Mefisto“?), jsem
uvážoval, jestli by Stendhal vůbec
dokázal napsat nějakou „Kartouzu
ruzyňskou“ a jestli vlastně Olbracht
nezachytil v Zamřížovaném zrcadle
poměry v internátě pro mladé šlechtic-
ce; a vždycky se mi zdálo, že jen z
Greenova Ministerstva strachu by u
Vás obstál aspoň ten název. Rád Vám
ovšem přiznám, že jste muž světem
protřelý a že jste dovedl vnášet do

obzoru socialistického Torquemady
dřevní psychologii meternichovských
a bachovských policajtů v rozměrech
absurdního humoru, proti němuž jsou
Ionesco s Havelm (furt ho máte tolik
rád?) úplní břídlivci. Ci to byly du-
chaplné rekvizity z myšlenkového po-
tencionálu Antonína Novotného (je-
kož jste ostatně vydával za nejgeniál-
nějšího československého státníka od
Přemysla Otakara), které Vám naku-
kaly, abyste mi dal konfiskovat bro-
žuru „Omlazování ovocných stromů“,
v níž jste v osvěcení hodném Perryho
Masona prohlédl „šifrovací kód“? Ale
to si jistě už nemůžete pamato-
vat — „nepamatovat si, to je nejlíp
placený“, říká Jan Werich.

Nerad bych ve Vás vyvolával do-
jem, že jednostranně zdůrazňuji jen
jeden pól Vaší průbojné osobnosti a
že mi unikl ten druhý: psychický ter-
ror, „brain washing“, „vygimování
osobnosti“, lámání duševních, morál-
ních i fyzických sil psychózou strach-
u, mentacidium (tj. vražda lidské
osobnosti), kádrování a obelhávání
svědků i falšování jejich výpovědí,
sugestivní otázky, zásahy do vlastní
formulace výpovědi, autoritativní im-
putování Vaší interpretace a motiva-
ce, celou stupnici Vaší představy „so-
cialistické morálky“ od lži po neuro-
tizaci rodiny. I když na tom všem
je pozoruhodné, že jste to provozoval
v zimě 1967/68 a v žádných padesá-
tých letech, bylo o tom už řečeno to-
lik, že já nechci psát paměti o tom,
zač byste měl dostat aspoň Nobelovu
cenu. Takže jsem vždycky víc žasl
nad švihem, s jakým jste třeba obje-
vil moje spojení se skupinou Toáře
(o němž netušila do té chvíle ani ona,
ani já) a mou rafinovanou loupež je-
jích protestních podpisových archů,
nebo nad erudicí suverénního literár-
ního kritika vpravdě šaldovského zá-
běru, s jakou jste v desetihodinových
diskusích břitce analyzoval, odkud,
jak, kdy a proč jsem citoval Čapka.
Tím vším mi učarovalo kouzlo Vaší
podnětné osobnosti natolik, že jsem
nepřestal sledovat Vaši oslnivou drá-
hu ani potom, co jsem ze zdravé
spartanské výchovy Vaší ctěné firmy
opět upadl do své dřívější zhyčkanos-
ti.

Ze najednou přes noc český spiso-
vatel odklopil hrnce Vaší čarodějné
kuchyně a že z jejích výparů vystu-
poval muž Vaší elegance a salónní
bravúry (to první vždycky, to druhé
jak kdy) jako rytíř, který se chová
k ženě ve vysokém stupni těhoten-
ství ve stylu zupáka cizinecké legie,
bylo šokující jen pro ty, kdo Vás
znali v jiném převleku. Zábavnější
byl Váš rozhovor s P. Kohoutem a
L. Vaculíkem v Literárních, v němž
jste nás seznámil s objevem, že za
myšlení u nás nebyl stíhán nikdo,
přičemž jste s velkorysostí Vám vlast-
ní pozapomněl na takové detaily ja-
ko odposlouchávání hovorů v umělec-
kých klubech a divadelních šatnách,
nabírání rozměru Otomara Krejčí
s L. Munzarem, zneužití malířského
ateliéru k „odhalení“ skupiny Kle-
menta Lukeše, perzekuci O. Ornesta
a R. Seluckého a decentně jste za-
mlčel, že jste proti myšlení umělec-
ké a intelektuální obce užíval metod,
za něž by se nemusela stydět fašistick-
á tajná policie.

Konečně, byl jste vyšetřovatelem
už od r. 1953, i když zprvu u vo-
jenské kontrarozvědky, která byla jen
jinou hlavníčkou téže firmy. Až do za-
čátku šedesátých let jste vystupoval
především pod často střídanými krycí-
mi jmény, čímž jste účinně zabízel
nebo aspoň mátl stopy po své aposto-
lské činnosti. A když už Vám to ne-
vyšlo, měl jste zase štěstí: s obvině-
ním nejhrůznějším, že jste někdy r.
1959 v Ruzyni k smrti zkopal politic-
kého vězně, očitý svědek, který to
loni poprvé prozradil, neměl odvahu
vyjít ven. Naštěstí pro něj dneska,
vidíte?

Kdyby se někdo sám veřejně zdis-
kreditoval a zeskalizoval tak, ja-
ko se to podařilo Vám v polemikách
s Janem Benešem nebo v rozhovoru
s Kohoutem a Vaculíkem, neodvážil
by se ani vystříct nos, natož přijmout
vysokou veřejnou, ústavní a vládní
funkci. Ne tak Vy, jenž jste oproš-
těn od smělého balastu pochybných
morálních měřítek a proto klidně
prijmete (nebo prosadíte?) své pou-
žití v Ruzyni k smrti zkopaného
pouhého půldruhého roku o dvě vy-
soké šarže a k tomu ve dvou proti-
chůdných systémech, tomu říkám vý-
kon. A teď jste tedy už 11 měsíců
první náměstkem minis-
tra vnitra České socialistic-
ké republiky a v jeho křes-
le nečiníte již nic, než že strážíte
občanská práva a zaručujete právní
jistotu, zvlášť když Váš přítel Grosser
taky na všechno nestačí. Pan Rolf
Hochhuth by si ve Vás s gusem na-
šel hrdinu — ne, promiňte, hrdinu ne,
protagonistu — kdyby chtěl aktuali-
zovat svého „Náměstka“.

VLADIMÍR PFAFF

karol tehnik

zánik ideologie?

Motto:

Niekedy sa ma tu ľudia pýtajú,
či som komunista.
Odpovedám im, že nie.

Začalo sa to tým, že sa istý roz-
hovor zvrhol na slove „ideológia“. Celá
skupina debatujúcich sa po-
tom zhodla iba na jednom: že ono
slovko a či pojem má vlastnosti
detskej plastelíny. Môžete ho na-
ťahovať, skrúcať, vyvalkať z neho
guľočku, potom z neho urobíte
placku a v neposlednej miere z ne-
ho môžete vytiahnuť kus ľubovoľnej
veľkosti a tvaru. Táto plastelinová
vlastnosť ideológie je veľmi vý-
hodná. Umožňuje totiž každému jej
prívržencovi, alebo skupine prí-
vržencov, aby si ju vyvalkali a do-
krútili do podoby, ktorá im vy-
hovuje a do ktorej môžu dodatočne
vpassovať svoje dodatočné názory.
Samozrejme, že tieto slová platia
takmer pre každú ideológiu, mne
však v tomto článku ide o jednu-
jedinú: o marxistickú, alebo ak
chcete marxisticko-leninskú ideo-
logiu.

V poslednom čase sme svedkami
zaujímavej skutočnosti. Komunis-
tickí novinári prichádzajúci z Východu,
nie sú schopní obhájiť svoje
názory vo voľnej diskusii. Na-
riažajú totiž neustále na tvrdú rea-
litu, ktorá je v prikom rozpore z
ich, často peknými, hoci idealis-
tickými náhadmi.

Súčasní komunisti, alebo ľudia,
ktorí sa za takých vydávajú, si ne-
vedia obhájiť vlastnú ideológiu,
alebo ak chcete, nevedia si ňou ob-
hájiť počínanie svoje a iných. V
podstate majú dve možnosti. Možu
obhajovať marxisticko-leninskú
ideológiu, ako sa v súčasnosti in-
terpretuje v krajinách tzv. socia-
listického tábora. Tým sa však sa-
močinne vylučujú zo spoločenstva
slušných ľudí, ktorí nemožu súhla-
siť s akoukoľvek formou bezprávia
a terorom. Druhá možnosť je zaují-
mavejšia a aj zložitejšia. Co je in-
teresančné, stretol som sa s ňou
v galeke väčšom rozsahu právu tu,
na Západe. Ak sa totiž onoho do-
tyčného spýtate, či je komunista,
resp. marxista, odpovie zvyčajne:
áno, ale... A potom nasleduje
sprška výhrad, ktoré keď zosuma-
rizujete zistíte, že onen „komunis-
ta“, či „marxista“, nim vlastne

vôbec nie je. Samozrejme, že sa
takovýmto úplným priznaním, sa
zriedkakedy stretneme.

Neupieram a nechcem upierať
marxizmu určité hodnoty. Co však
v dnešnej dobe marxismus je?
Jadro — stále zdravé — ktoré vytvá-
rajú najmä Marxove Manuskrity
zo 40-tych rokov minulého storo-
čia (a ktoré sú mimochodom v kra-
Text 69

—2—
jiných východného bloku poloza-
kázanou čelbou, a potom neuveri-
teľne hrubý nános, ktorý sa skla-
dá z pozdných diel samotného
Marxa a jeho nasledovníkov, kto-
rých nám oficiálna propaganda
serviruje ako „teoretikov marxiz-
mu-leninizmu“. Že sa počet a zlo-
ženie týchto teoretikov neustále
meni, je zrejme osudom tejto ťaž-
ko skúšanej filozofie.

Co mfajú teda na mysli ti, ktorí
tvrdia, že sú marxistmi, ale...? Stavajú sa teda do radu tých, čo
uznávajú na Marxovi len jeho
prvopočiatkové zdravé jadro? Po-
tom sú ale v jednom rade s tými
filozofmi, ktorí Marxa síce uzná-
vajú, ale sú pritom jeho odporca-
mi. Z toho by teda vyplývalo, že
sú síce marxistami, ale pritom sú
odporcami samého seba. Ach, ty
večná zložitosť života!

Majú však možnosti galeko via-
cej. Obali si zdravé jadro niekto-
rým z tých nánosov, a či nánosí-
kov, pridávajú niekoľko svojich vlast-
ných hypotéz o tom, čo by bolo,
keby... a hľa už je tu ideológia,
ako ušitá na mieru. Stvárná ako
plastelína z počiatku nášho príbe-
hu. Že však takáto ideológia má
toľko spoločného so skutočným
svetom, ako rojčenie guevarov-
ských študentov, to mu zrejme ne-
vadí. Pre nich je podľa všetkého
najdôležitejšie jedno: za cenu
akýchkoľvek kompromisov (pri-
znávaných, alebo nepriznávaných),
ústupkov a doplnkov ostávajú aspoň
zdanlivo stáť na svojich pozíciách.
Lebo priznať si, že slúžili dva-
dsať, alebo viac rokov nepravde
veci — to musí byť hrozné.

konečně odhalení

Ministerstvo vnitra ČSR oznámi-
lo, že byla odhalena činnost proti-
státní organizace, která používala
ve své práci konspiračních metod
a usilovala a narušení konsolidá-
čního procesu a vyvolávání politic-
kých krizí.

I když zatím nejsou známa jmé-
na „konspiraátorů“, jedno je jasné:
dočkáme se tedy brzy opět procesů
s protistátními spiklenci. (r)

malý oznamovateľ textu

Odpovědi na inzeráty odesílejte
(není-li uvedena přímá adresa) na
adresu redakce. Cena jednoho
řádku 2 DM — v rubrikách „práci
hledá“ a „adresy“ zveřejňujeme
inzeráty bezplatně.

ADRESY:

- Annu a J. Venclovi,
posledně bytem v Teplicích,
nyní pravděp. v NSR, hledá
Magda Tkáčová, nyní London
N. 6, Sothwoodlane 9 — T/1251
- Geri Hanuš,
který bydlel v Žilíně-Závodí a
v r. 1929 odešel do Bavorska,
vyučený číšník z REPRES
má ozvat sestře Magdě, nyní
London N. 6, Southwoodlane 9
T/1252
- Josef Krivíčka,
poslední adresa CH 9320 Ar-
bon/TG, Stracher Holz, se má
ozvat Alexandru Mirtovi, 4
Ford Street Ottaway. South
Australia 5013 — T/1253
- Jožka Sebestik,
pravděpodobně v NSR, hledá
jej bratr v ČSR. Zn.: „Přibuz-
ný v USA“ — T/1254
- 30letý Čechoslovák,
176 cm vysoký, hledá k dopiso-
vání — seznámení dívku. Zn.:
„Frankfurt“ — T/1257

- Krkonošáci
se vhládají v celém světě —
každému se ozve dopisem,
třeba do Afriky. Zn.: „Sněžka“
— T/1258
- Dr. Štěpánek z Brna,
nervový lékař, který měl cha-
tu v Krkonoších se má ozvat
na zn.: „Mirek, který zapíel
utržený kvítek na záhonu“ —
T/1259
- Bruno Waltr
snad Edmonton, Kanada, ozvi
se Zdenkovi, Jitce a Janě v Ho-
landsku na adresu Perim 252
Zaandam — T/1260

R Ů Z N Ě :

- Mince, rytiny, obrazy
koupím: Dipl. Ing. W. F. Müller,
68 Mannheim 1, Max-Josef-Str.
17. Tel. BRD 0621/36960 — T/1229
- Čs. autorům
oznamuje B. K. Becher, překla-
datel, že nyní žije v NSR. Adre-
sa: 5038 Köln-Rodenkircher,
Hauptstrasse 77. Tel. 30 39 44. —
T/1263
- Zpěvák sólista
hledá uplatnění v oboru oper-
ních árií, lidových písní apod.
tenor. Nabídky nebo návrh na
spojení do atl. na zn. „Bývalý
sólista Čs. stát. souboru písní a
tanců.“ — T/1267

Časopisy

v českém a slovenském jazyce
v zámoří dodává Klub nových.
Toronto 165, Box 81, Postal Sta-
tion D, Ontario-Canada. Vyžá-
dejte si seznamy. — T/1250

Všechny informace
o pojištění
nemocenském, starobním,
invalidním — v NSR ob-
stará pro Vás redakce
časopisu TEXT 70. Vý-
hodné i pro Českoslová-
ky, žijící mimo území
NSR. To se jistě vyplácí
pobírat nemocenské dáv-
ky v markách. Zn.:
„POJIŠTĚNÍ“ do atl. —
T/1255

- První česká restaurace
ve Winnipegu
Vás zve k návštěvě — naše čes-
ká kuchyně uspokojí všechny
krajany. RESTAURACE U ZA-
VORALU, 888 Portage Ave, Ar-
lington Str., Winnipeg — Ca-
nada — T/1256
- Psací stroj
kufříkový nebo kancelářský
koupíme zn.: „České typy“ —
T/1249
- Fotografie
i amatéry ze všech zemí světa
hledáme ke spolupráci. ZM
(OWFS) Perim 252 Zaandam,
Holand — T/1261

Poštovní známky

jsou nejlépe uložené peníze, nikdy neztrácí svoji hodnotu. Kupu-
jeme, prodáváme a vyměňujeme známky celého světa, Českoslo-
venska, i republiky i nové, čisté i přetříslené, série i jednotlivé.

- Do celého světa zasíláme novinky Československa, Belgie, Ho-
landska, Rakouska, NSR, Švýcarska, Lichtenštejnska, za mini-
mální ceny, i ve velkém.
- Máme pro vás i katalogy Pofis, časopis Filatelie, českou a slo-
venskou filatelistickou literaturu.
- Informujte se o novinkách ve světě filatelie — objednejte si
u nás čs. filatelistickou revue MERKUR (vychází v Brně); před-
platné 6 US \$ ročně, včetně poštovného kamkoliv.
- Napište si o ukázkové číslo, pošleme vám ho zdarma.
Platit můžete jakkoliv, buď poslat peníze v dopise, poštou na
naši adresu nebo na konto 505 306 u Générale Société de Banque,
Brussel, Belgie.
- Naše specialita — všichni naši zákazníci po celém světě mají
stejně ceny — poštovné platíme my. Proto i v zámoří se vyplatí
kupovat u nás.

Obracejte se na firmu

KREMAR
POST-BOX 1
1090 BRUSEL
BELGIE

T/1264

ČESKÉ A SLOVENSKÉ KNIHY

nové i antikvární, prodává
i kupuje v rámci zásluko-
vé knižní služby
CCC BOOKS

8 München 22, Postfach
207, BRD. Vyžádejte si se-
znamy, nabídněte. — T/1246

- Připravovaná kniha
„Pražský srpen“ J. Kučery
vychází koncem pololetí.
Objednávky (7–8 DM)
přijímá již dnes CCC
Books, 8 München 22,
Postfach 207.

vladimír škutina

presidentů v vězeň

6 — dokončení

AMNESTIE

Přišel pan Khon na Správu pasů a viz a požádal o vystěhovalecký pas do Izraele. Dostal ho a vystěhoval se.

Po půl roce se dostavil na izraelské ministerstvo zahraničních věcí a požádal o reemigrační pas zpět do Československa. Dostal ho a vrátil se.

Po dalším půl roce se znovu dostavil na Správu pasů a viz a požádal opět o vystěhovalecký pas do Izraele.

„Človče, vy jste se zbláznil,“ řekl mu úředník Správy pasů a viz. „Napřed se chcete vystěhovat do Izraele, my vám to povolíme, pak se zas chcete vrátit, oni vám to povolí a teď se zas chcete znovu vystěhovat. Děláte si z nás legraci nebo máte sicflajš, nebo co? Rekněte už jednou, krucifix, kde byste chtěl žít!“

Pan Khon se zapýřil a odpověděl: „Neráčeje se zlobit, ale když vono to stojí za hovno tady i tam. Nejlepší je na tom ta cesta — to má furt ještě člověk naději...“

Amnestie je jedno z nejvíce citovaných slov v kriminále.

Amnestie přichází nejméně dvakrát týdně, a to zcela zaručeně a přinejmenším všeobecná, nejméně tříletá — to znamená, že všechny tresty se zkracují o tři roky.

Vidně připravované amnestie propadají ve vězení všichni — intelektuálové, stejně jako duševně méněcenní prznitelé dětí. Uvádím tyto dva extrémy záměrně, protože se stejnou záměrností tyto dva rozličné IQ dávala Správa nápravného zařízení do jedné cely. Původně jsem myslel, že to je proto, aby intelektuál svou duchovní úroveň méněcenného blbečka povzněl. Pak jsem přišel na to, že to je právě naopak. Slabomyslní jsou přidělováni do cel mezi politické proto, aby politickým zneprájemňovali pobyt. Rafinovanost politicky přemýšlejících bachařů jde dokonce tak daleko, že duševně zaostalý vězeň, který v noci neudrží moč, bývá přidělen na lůžko na palandě nahoru a pod ním musí ležet třeba právník, odsouzený pro rozvrácení republiky.

Oba extrémy přijímají zprávy o připravované amnestii se stejným nadšením a se slepou důvěrou. „Tutová amnestie“ se připravuje vždy k Novému roku, k 25. únoru, k 9. květnu, v létě jako překvapení, aby s tím nikdo nepočítal, k 28. říjnu, k 7. listopadu a k vánocům.

To jsou zaručené amnestie. Pak jsou amnestie příležitostné a ty bývají ještě zaručenější. K nějaké státní návštěvě, k výročí volby prezidenta republiky, k volbám do Národního shromáždění, k výročí té či oně smlouvy, ke kosmickým úspěchům Sovětského svazu, k výročí založení KSČ, KSS, KSSS, a pak amnestie jen tak.

Se mnou na cele byl jeden mladý cikánský chlapec. Nevím, jak se jmenoval. Říkali jsme mu Koki. To byl takzvaný amnestijní šampion. Chodil vypomáhat a uklízet do kanceláří, a ne-li denně, tedy určitě obden přinášel zaručené zprávy, že viděl, jak náčelník věznice nosl osobní karty vězňů — to znamená, že se bude propouštět, že bude amnestie. Pak zas viděl, jak správce skladu počítal a rovnal boty odsouzených — to je znamení, že se chystá amnestie. Jindy si všiml, že náčelník šmahem zamítl všechny dovolenky. Znamená to, že už dovolenky nebude třeba vydávat. Bude amnestie. Pak zas

vyklázeli vstupní místnost. To bylo znamení, že se tam soustředí odsouzení, jichž se bude amnestie týkat.

Na podzim roku 1962 mělo uplynout pětileté období vlády Jeho Výsosti Antonína Novotného. Podle ústavy mělo dojít k nové volbě prezidenta. Zažil jsem tu atmosféru ve Valdčích, kde nikdo nepochyboval o tom, že k volbě dojde. Samozřejmě, že nikdo také nepochyboval o tom, že Jeho Výsost Antonín Druhý nařídí Národnímu shromáždění, aby ho manifestačně zvolilo podruhé. Ale to bylo všem vězňům jedno. Nepředpokládali, že by se mohl ukázat takovým nezabohelem, že by nevyhlásil amnestii (jak to udělal o dva roky později, kdy se nechal s dvouletým zpožděním zvolit podruhé). Věznové neměli o svém prezidentu nejlepší mínění, ale ještě nikdy v dějinách civilizovaných zemí se nestalo, aby zvolení hlavy státu nebylo spojeno s amnestií.

Konaly se proto přípravy. Ti, kterým zbýval rok trestu už se duševně připravovali do civilu. Jednorocní všeobecná amnestie, to bylo minimum, které se očekávalo.

Byl jsem zavřený s řidičem nákladního auta, který nepozorností zabil člověka a zbývalo mu devět měsíců. Ten už měl svůj další život tak dokonale naplánovaný, že věděl, kolik si vydělá ještě v prosinci 1962, aby mohl na vánoce koupit dětem lakované polobotky a že si s nimi vyjde na Hod Boží do kostela podívat se na jesličky. Manželka mu zemřela a děti byly v dětském domově. Lakované polobotky znamenaly pro něho symbol blahobytu. Tak strašně se těšil, že když k volbě prezidenta nedocházelo a už se málem blížily vánoce, obávali jsme se, že si něco udělá. Stával u mříží a plakal. Děsil se pomyšlení, že i tyto vánoce bude muset jeho pět sirotků strávit v dětském domově a že nebudou mít lakové polobotky.

Antonín Novotný nepovažoval za důležité dát se znovu zvolit. On přece nemusí respektovat ústavu. Vzpomínám si, jak na Stědrý večer řidič s pěti dětmi poprvé proklel režim a přiznal se, že toto prokletí vyslovuje poprvé. Až do Stědrého dne věřil, důvěřoval a sloužil.

Pustili ho až v září roku 1963. Chtěl jít na jesličky do kostela svatého Ignáce na Karlovo náměstí. Vypravil jsem se tam na Hod Boží roku 1963 s naší malou Lucií. V 10 hodin vstoupil do kostela muž v krátkém koženém kabátě a s ním pět dětí — jako stupínky. Všechny měly lakované polobotky a já musel v té chvíli popadnout Lucii a odejít, protože jsem plakal a protože jsem ho chtěl jít polibit.

Když potom na jaře 1968 zvolil národ Ludvíka Svobodu prezidentem, potkal jsem onoho řidiče na nádvoří Pražského hradu. Svitily mu oči nadšením. Přihlásil jsem se k němu. Dělal u stavebního podniku a od podzimka prý už bude moci dělat zas řidiče. Rekl mi, že mu „pražské jaro“ vrátilo víru. Celých pět let prý mu to trvalo, než se z toho porušení ústavy vzpamatoval.

Prezident Svoboda se objevil na balkónu na třetím nádvoří a muž, který znovu začal věřit, smekl klobouk a sklonil hlavu. Nechtěl bych se mýlit, ale zdálo se mi, že má zase slzy v očích — tentokrát z vděčnosti.

Pak jsem zažil ve svém okolí jiný případ. Profesor matematiky, který trávil ve vězení už čtrnáctý rok. Byl uzavřený do sebe, s ni-

kým se nekamarádil a trpělivě vykonával všechny rozkazy, i ty, které byly absolutně nesmyslné. Jednou jsem vedle něho seděl při navlékání korálů a pan profesor se mi přiznal, že jsem strašně podobný jeho synovi. Věděl jsem, že pan profesor nedostává žádné dopisy a žádné dopisy také nepíše. Byl zavřen pro špionáž a vlezradu. Sloužil za války jako letec u RAF v Anglii a hned po osmačtyřicátém ho zavřeli a ještě v roce 1962 neměl za sebou soud. Mnohem později jsem se dozvěděl, že mu syna zastřelili při pokusu o nedovolený přechod hranic, jeho žena zemřela v roce 1949 na rakovinu a dcera spáchala sebevraždu.

Pan profesor se amnestie děsil. Děsil se pomyšlení, že by měl opustit brány vězení a vrátit se mezi lidi. Báł se, že bude muset jít do míst, kde žil a odkud ho bezdůvodně odveklí. Věděl, že už se nikdy nebude moci vrátit ke své matematické.

VŮL JAKO KULTURNÍ ČINNOST

„Víš, kdy byly první svobodné volby podle našeho volebního zákona?“

„???“

„V ráji. Pánbůh přece přivedl Adamovi Evu a řekl: Na a vyber si!“

*

Ve dvě hodiny v noci zazvoní u pana Khona domovní zvonek.

„Kdo je?“, ptá se rozespalý pan Khon špehyrkou ve dveřích.

„Listonoš. Nesu vám telegram.“ ozve se za dveřmi a pan Khon důvěřivě otevřel.

Do místnosti vešli dva páni v kabátech a prohlásili, že jsou od Státní bezpečnosti a jdou vyšetřit, proč žádá pan Khon vystěhovalecký pas.

„Koukněte se, pane Khon“, domlouvají mu po dobrém. „Máte pěkný byt? Máte. Máte slušné místo s dobrým platem? Máte. Máte chatu? Máte. Máte auto? Máte. Máte tuzexové konto? Máte. Tak proč se chcete vystěhovat... a ještě k tomu na Nový Zéland?“

„To máte tak,“ odpověděl po kratším váhání pan Khon. „Když na Novém Zélandu vás ve dvě hodiny v noci nebudí listonoš s telegramem!“

Podle zákona má každý odsouzený po uplynutí poloviny trestu nárok na podmíněné propuštění. Kriminální živly tohoto práva plně využívaly. Já jsem si také po uplynutí poloviny trestu podal žádost — a do dnešního dne nebyla vyřízena.

Mezitím se ovšem přišlo na to, že se na mne vztahuje amnestie z 9. května 1962 pro politické delikty — což mi u soudu zatajili! — a tak nastalo handrkování o výši trestu. Zde mám sedět šestnáct měsíců nebo jít hned domů.

Nakonec kdosi rozhodl, že ta amnestie se vztahuje na těch prvních šest měsíců. Tedy za výrok, který jsem stejně neřekl. Nevztahuje se prý na zbývajících deset měsíců, protože to už jsem vlastně nebezpečný recidivista a na nebezpečné recidivisty se amnestie nevztahuje.

Než se všechno vysvětlilo, odkroutil jsem si plných deset měsíců nepodmíněného odnětí svobody.

Celý případ má zvláštní a neuvěřitelnou pointu — absurdní ve své podstatě, jako byl celý případ absurdní. Když jsem se po odpykání trestu vrátil domů, začal jsem pracovat na stavbě mostu a přitom jsem znovu pokračoval v práci pro Čs. televizi. Bylo před I. mezinárodním televizním festivalem v Praze, na němž měl Čs. film reprezentovat revoluční film „Půjčovna talentů“, jehož jsem byl autorem. A tu se přišlo na to, že k trestu odnětí svobody byl současně vysloven dodatkový trest zákazu kulturní činnosti na dobu tří let. Protože jsem psal pro televizi, a tím tedy vyvíjel kulturní činnost, porušil jsem paragraf, a tím ohrozil bezpečnost republiky.

Nastal kolotoč, v němž se s neobyčejnou statečností a hlavně energií angažoval ústřední ředitel Čs. televize Jiří Pelikán na jedné straně a tehdejší úřadující tajemník Svazu čs. spisovatelů Ladislav Mňačko na straně druhé, kteří dosáhli u předsedy Nejvyššího soudu projednání mého odvolání.

Zatímco jsem byl uklízen v psychiatrické léčebně, která mě chránila před opětovným zatčením, sešel se Nejvyšší soud a rozhodl takto právem: „Rozsudek Obvod-

sovali, že až tato pravda vyjde veřejně najevo, jako vyšly najevo okolnosti kolem inženýra lidských duší a koncentračních táborů Josefa Vissarionoviče, že bych měl požádat o Řád republiky, že už jsem to vlastně dávno předvídal. Byla to samozřejmě akademická debata, protože nikdo ani z nejmělošších snilků a fantastů nemohl předvídat, že škodlivost vlády Antonína Novotného bude vůbec kdy před jeho smrtí prokázána.

A pak přišel Leden. Leden 1968. Všichni jsme byli plni toho, co bylo a hlavně plni nadějí. A aby- chom mohli mluvit bez mindráků a bez skřípění zubů o budoucnosti, museli jsme se vyrovnat s minulostí. Každý se svou a každý po svém. Bez zloby a zášti. Mou minulostí byla i křivda, která se mi stala při procesu „pro ponižování vážnosti prezidenta republiky Antonína Novotného“. Sedl jsem tedy k psacímu stroji — k tomuto svému výrobinnému prostředku — a sepsal pro týdeník Reportér všechno, co jsem měl na srdci. Bez zloby a zášti. Vyšlo to krátce po odchodu Novotného z funkce. To- to mé vyprávění — „švejkárna intelektuála novotnovské éry“ (jak je nazval recenzent londýnských Times) — mělo u čtenářů mimořádný ohlas. A vyšlo to pak nezkráceně v anglických, amerických, holandských, dánských, francouzských, západoněmeckých a italských novinách.

V té době však už jsem plně žil naše „pražské jaro 1968“ a pramálo jsem se staral o Antonína Novotného a jeho éru. Znělo to pro mne jako reminiscence na špatný sen. Vyprávěli jsme si před televizní kamerou s panem Werichem a potom s předsedou vlády, předsedou ČNR, s ministry a žili jsme s nezlomnou vírou v náš socialismus s lidskou tváří.

Nepřestal jsem v socialismus a ve správnost naší cesty věřit ani potom, kdy věci přestaly být tak jednoduché. Nikdo z nás se nechtěl vracet. Ale pak se vedle projevů sympatií začaly objevovat i výhrušné dopisy, z úst Viléma Nového zazněla křivá, nesmyslná a absurdní nařčení z účasti na smrti Jana Palacha, z telefonního aparátu jsem vyslechl slova o rozdrčené lebce a na různých podivných schůzích a kůlnách se znovu objevila nenávisť a zloba, tolik známá z padesátých let a pak uměle pěstovaná v éře Novotného.

Spolu s Ladislavem Dvorským a ostatními pracovníky Severočeského nakladatelství jsme začali uvažovat, jestli má dnes vydání Prezidentova vězně ještě smysl. Shodli jsme se na tom, že má, a to proto, aby byly zaznamenány moje myšlenky, zážitky a pocity jako připomínka mrazivé minulosti. A také proto, aby už nikdy nikdo nemusel podobnou reportáž usít.

A M E N

text 70

československý nezávislý měsíčník

Czechoslovak independent newspaper, Tschechoslowakische unabhängige Zeitschrift.

Vydává Bohemia, Czechoslovak Cultural Committee. Šéfredaktor Jaroslav Kučera.

Adresa redakce: 8000 München 22, Widenmayerstr. 38, BRD. Telefon 29 41 62. Podepsané články nemusí vždy vyjadřovat názor redakce. Nevyžádané rukopisy se nevracejí. Toto číslo vyšlo 25. 1. 1970. Uzávěrka čísla 15. 1. 1970.

Cena jednoho čísla 1,50 DM.

Tisk: LOGOS, München, Bothmerstr. 14.